

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного кримінального
суду у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за лютий 2025 року

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. СУДОВІ РІШЕННЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ЯКІ МІСТЯТЬ ВИСНОВКИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМИ ПРАВА У ПОДІБНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ	5
РОЗДІЛ II. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ	17
РОЗДІЛ III. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	22
I. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	22
1. Звільнення від кримінальної відповідальності	22
2. Покарання та його види	23
3. Призначення покарання	25
II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	27
4. Кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва	27
5. Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації	28
6. Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів	30
7. Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку	34
8. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг	36
9. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)	37
РОЗДІЛ IV. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	39
I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	39
1. Докази і доказування	39
2. Відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні, цивільний позов, виплата винагороди викривачу	42
II. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ	44
3. Слідчі (розшукові) дії	44

4. Закінчення досудового розслідування. Продовження строку досудового розслідування.....	45
III. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ	46
5. Провадження в суді апеляційної інстанції.....	46

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

АП ВАКС	Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду
АТ	акціонерне товариство
АСУ	Автоматизована система управління
ВАКС	Вищий антикорупційний суд
ВС	Верховний Суд
ДП	державне підприємство
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЗСУ	Збройні Сили України
ЗУ	Закон України
КВК	Кримінально-виконавчий кодекс України
КК	Кримінальний кодекс України
ККС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КМУ	Кабінет Міністрів України
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
КСУ	Конституційний Суд України
НАЗК	Національне агентство з питань запобігання корупції
НМДГ	неоподатковуваний мінімум доходів громадян
НСРД	негласні слідчі (розшукові) дії
ОП ККС ВС	об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду
ПЕОМ	персональна електронно-обчислювальна машина
ТЦК та СП	територіальний центр комплектування та соціальної підтримки

РОЗДІЛ І. СУДОВІ РІШЕННЯ ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ЯКІ МІСТЯТЬ ВИСНОВКИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМИ ПРАВА У ПОДІБНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

1.1. Факт наявності або відсутності певних домовленостей чи контактних зв'язків службової особи з іншою фізичною чи юридичною особою, яка отримала неправомірну вигоду, не має кримінально-правового значення для кваліфікації дій службової особи за відповідною частиною ст. 364 КК.

Кримінальна відповідальність за зловживання владою або службовим становищем за ст. 364 КК настає і в тому разі, якщо службова особа діяла в інтересах третьої особи без доведення до відома такої особи відомостей про зміст і характер своїх дій

Обставини справи: голова тарифної Комісії АТ «Укрзалізниця» за пособництва заступника та члена цієї комісії, безпідставно прийняли рішення про розрахунок плати за фактично виконані обсяги перевезень вантажів із застосуванням пільгових коефіцієнтів та тарифних ставок. При цьому підприємства не виконали гарантовані обсяги транзитних перевезень. Внаслідок таких дій АТ «Укрзалізниця» недоотримала понад 69 млн грн.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ВАКС, з яким погодилась АП ВАКС, визнав невинуватими голову тарифної комісії, заступника та члена цієї комісії у пред'явленому обвинуваченні за ч. 2 ст. 28, ч. 2 ст. 364 КК та виправдано.

ККС ВС скасував ухвалу АП ВАКС і призначив новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

АП ВАКС скасувала вирок ВАКС та ухвалила новий вирок, яким визнала винуватими та засудила голову тарифної комісії за ч. 2 ст. 364 КК, а двох інших експосадовців – за ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 364 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту не погоджується із висновками апеляційного суду про наявність в діях обвинувачених вказаного складу злочину через відсутність такої обов'язкової ознаки суб'єктивної сторони цього злочину, як корисливий мотив, зокрема зацікавленості засуджених у отриманні вигоди третіми особами, а саме компаніями-перевізниками.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП ККС ВС: необхідність вирішення питання про те, чи для інкримінування особі складу зловживання владою або службовим становищем має вирішальне значення встановлення домовленостей між службовою особою та вигодонабувачем, який отримав у результаті зловживання будь-яку неправомірну вигоду, оскільки у касаційному суді існує різна судова практика щодо означеного питання.

Позиція ОП ККС ВС: скасовано вирок АП ВАКС і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ОП ККС ВС: ОП ККС ВС констатує, що головним для складу злочину, передбаченого ст. 364 КК, є усвідомлене вчинення зловживання владою або службовим становищем. Якщо суб'єкт цього злочину вчинює певні діяння всупереч інтересам служби, і внаслідок цього інша фізична

або юридична особа безпідставно незаконно отримує нематеріальні або матеріальні блага, то це є достатньою підставою для інкримінування особі складу злочину, передбаченого ст. 364 КК, якщо у вчиненому наявні всі інші ознаки цього складу.

Однак важливо враховувати, що не є зловживанням владою чи службовим становищем помилкове вчинення дій службовою особою, яке спричинило одержання неправомірної вигоди третіми особами.

Таке помилкове діяння не характеризуватиметься умисною формою вини, яка вочевидь є обов'язковою для складу зловживання.

Як наслідок, колегія суддів констатує, що вчинення зловживання службовою особою, яке призвело до отримання неправомірної вигоди третіми особами, передбачає: 1) обов'язкове встановлення факту усвідомленого використання влади або службового становища всупереч інтересам служби службовою особою; 2) усвідомлення факту отримання внаслідок такого зловживання неправомірної вигоди самим суб'єктом або третьою особою (третіми особами); 3) можливість кримінально-правової кваліфікації вчиненого за ст. 364 КК й у разі відсутності попередніх домовленостей між тим, хто вчинює зловживання із вигодонабувачем.

Висновки:

Факт наявності або відсутності певних домовленостей чи контактних зв'язків службової особи з іншою фізичною чи юридичною особою, яка отримала неправомірну вигоду, не має кримінально-правового значення для кваліфікації дій службової особи за відповідною частиною ст. 364 КК.

Кримінальна відповідальність за зловживання владою або службовим становищем за ст. 364 КК настає і у тому разі, якщо службова особа діяла в інтересах третьої особи без доведення до відома такої особи відомостей про зміст і характер своїх дій.

Постанова ОП ККС ВС від 10.02.2025 у справі № 757/11969/18-к (провадження № 51-5885кмо19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125228095>

1.2. Зміни, внесені постановою КМУ від 24.05.2024 № 653 до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою КМУ від 06.05.2000 № 770, не є змінами до закону України про кримінальну відповідальність і відповідно до ст. 5 КК та ст. 58 Конституції України не мають зворотної дії в часі

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив обвинуваченого за ч. 2 ст. 307, ч. 1 ст. 310 КК. Апеляційний суд скасував цей вирок в частині засудження обвинуваченого за ч. 1 ст. 310 КК, а також змінив цей вирок у частині кваліфікації дій обвинуваченого за ч. 2 ст. 307 КК.

У касаційній скарзі прокурор вказує на необхідність застосувати зворотню дію закону про кримінальну відповідальність у часі (ч. 1 ст. 5 КК) у зв'язку зі змінами, внесеними постановою КМУ від 24.05.2024 № 653 до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та виключити

з судових рішень у зазначених частинах посилання на те, що предметом таких дій були особливо небезпечні наркотичні засоби, як кваліфікуючу ознаку.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновків про застосування норми права у подібних правовідносинах, викладених колегією суддів Першої судової палати ККС у постановах: від 31.10.2024 (справа № 204/1877/22, провадження № 51-197км23), від 05.11.2024 (справа № 726/464/19, провадження № 51-1323км24), за змістом яких зміни до переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затверджених постановою КМУ від 06.05.2000 № 770, визнані підставою до застосування приписів ст. 5 КК.

Позиція ОП ККС ВС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ОП ККС ВС: ОП ККС ВС зазначає, що на виконання вимог ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо державного регулювання обігу рослин роду коноплі (*Cannabis*) для використання у навчальних цілях, освітній, науковій та науково-технічній діяльності, виробництва наркотичних засобів, психотропних речовин та лікарських засобів з метою розширення доступу пацієнтів до необхідного лікування» від 21.12.2023 № 3528-IX постановою КМУ від 24.05.2024 № 653 внесено зміни до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою КМУ від 06.05.2000 № 770, та у таблиці I у списку № 1 виключено таку позицію: «Канабіс, смола канабісу, екстракти і настойки канабісу», а у таблиці II у списку № 1 назву викладено в такій редакції: «Список № 1 Наркотичні засоби та рослини, обіг яких обмежено» та доповнено позицією: «Канабіс, смола канабісу, екстракти і настойки канабісу».

Проте, такі зміни підзаконного нормативно-правового акту, а саме Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою КМУ від 06.05.2000 № 770, посилання на який містять бланкетні диспозиції КК, із врахуванням Рішення КСУ № 6-рп/2000 від 19.04.2000, справа № 1- 3/2000, не змінюють словесно-документну форму кримінального закону і кримінально-правова норма залишається незмінною.

Висновок щодо застосування ст. 5 КК:

Зміни, внесені постановою КМУ від 24.05.2024 № 653 до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою КМУ від 06.05.2000 № 770, не є змінами до закону України про кримінальну відповідальність і відповідно до ст. 5 КК та ст. 58 Конституції України не мають зворотної дії у часі.

Постанова ОП ККС ВС від 24.02.2025 року у справі № 552/4770/19 (провадження № 51-1524кмо24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125711164>

1.3. Закінчення встановлених у частинах 1, 2 ст. 80 КК строків давності виконання обвинувального вироку є підставою для звільнення засудженого від відбування призначеного йому цим вироком покарання, з урахуванням положень частин 3 та 4 цієї статті.

Покарання, строк давності виконання якого спливає відповідно до положень ст. 80 КК, не може бути приєднано до покарання, призначеного за новим вироком, при вирішенні питання про призначення покарання за сукупністю вироків відповідно до ст. 71 КК.

Суд у конкретному кримінальному провадженні може прийняти рішення щодо звільнення особи від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку, за наявності для цього підстав, передбачених ст. 80 КК, не лише в порядку статей 537, 539 КПК, а й за наслідками розгляду справи, про що має бути зазначено в резолютивній частині рішення

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд вироком від 12.02.2024 засудив обвинуваченого за ч. 4 ст. 185, ч. 1 ст. 309 КК та на підставі частин 1, 4 ст. 71 КК за сукупністю вироків, шляхом часткового приєднання до покарання за цим вироком невідбутої частини покарання за вироком суду першої інстанції від 27.09.2021, остаточно призначено покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років 10 днів.

Ухвалою апеляційного суду задоволено апеляційну скаргу сторони обвинувачення та змінено вирок місцевого суду від 12.02.2024. Виключено зі вступної частини вироку посилання на судимість обвинуваченого за вироком місцевого суду від 27.09.2021. Виключено з інкримінованого особі обвинувачення за ч. 4 ст. 185 КК кваліфікуючу ознаку – «вчинення повторно». Також виключено з мотивувальної та резолютивної частин вироку посилання на призначення обвинуваченому остаточного покарання на підставі ст. 71 КК.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що апеляційний суд, приймаючи рішення щодо застосування ст. 80 КК в цьому кримінальному провадженні, залишив поза увагою те, що відсутні рішення суду, постановлені в порядку статей 537, 539 КПК, про звільнення обвинуваченого від відбування покарання, призначеного попереднім вироком від 27.09.2021, а також відомості про відбуття вказаного покарання.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку про застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеному в постанові колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 02.11.2023 у справі № 521/5428/22 (провадження № 51-894км23), відповідно до якого з огляду на приписи ч. 1 ст. 74, частин 1, 3, 4 ст. 80 КК, для звільнення особи від відбування покарання, у зв'язку із закінченням строку давності виконання обвинувального вироку, необхідно встановити обставини, що дають підстави для прийняття такого рішення, ухвалення якого регламентують статті 537, 539 КПК.

Позиція ОП ККС ВС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ОП ККС ВС: ОП ККС ВС зазначає, що приймаючи рішення щодо нового обвинувачення особи на стадії судового розгляду, суд, встановивши підстави, передбачені ст. 80 КК, може прийняти рішення щодо звільнення особи від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків

давності виконання попереднього обвинувального вироку та відповідних правових наслідків цього.

При цьому відсутність у матеріалах конкретного кримінального провадження даних про те, що особа була звільнена судом від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання попереднього обвинувального вироку в порядку ст. 537, 539 КПК або відбула це покарання, не може розцінюватись як ухилення цією особою від відбування покарання.

Ухилення від відбування покарання як підстава для зупинення строків давності виконання обвинувального вироку є особливим юридичним фактом і питання його вирішення належить до компетенції суду, а отже цей факт слід встановлювати з дотриманням вимог процесуальної форми.

Редакція ч. 3 ст. 80 КК певним чином співвідноситься зі статтями 389 та 390 цього Кодексу, оскільки ухилення від відбування покарання, про яке йдеться у ч. 3 ст. 80 КК Загальної частини КК, у своєму конкретному прояві відповідає складу одного із злочинів, передбачених зазначеними статтями Особливої частини КК. Отже, роблячи висновок про ухилення особи від відбування покарання при застосуванні ч. 3 ст. 80 КК, суд тим самим фактично визнає її винною у вчиненні нового злочину. Таке правозастосування суперечить частині першій ст. 62 Конституції України, згідно з якою особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вина не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Таким чином, вирішувати питання про зупинення строків давності виконання обвинувального вироку суду можливо лише після набрання законної сили обвинувальним вироком суду, яким особа буде визнана винною в ухиленні від відбування покарання.

Стаття 152 КВК також передбачає можливість звільнення засудженої особи від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку. Реалізується таке звільнення в порядку та на підставі ст. 537, 539 КПК на стадії виконання вироку. Проте вказані положення не визначають такий порядок звільнення особи від відбування покарання з підстави, передбаченої ст. 80 КК, як єдиний і безальтернативний.

Висновок щодо правозастосування положень ст. 80 КК, статей 537, 539 КПК:

Закінчення встановлених у частинах 1, 2 ст. 80 КК строків давності виконання обвинувального вироку є підставою для звільнення засудженого від відбування призначеного йому цим вироком покарання, з врахуванням положень частин третьої та четвертої цієї статті.

Покарання, строк давності виконання якого спливає відповідно до положень ст. 80 КК, не може бути приєднано до покарання, призначеного за новим вироком, при вирішенні питання про призначення покарання за сукупністю вироків відповідно до ст. 71 КК.

Суд у конкретному кримінальному провадженні може прийняти рішення щодо звільнення особи від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку, за наявності для цього підстав,

передбачених ст. 80 КК, не лише в порядку статей 537, 539 КПК, а й за наслідками розгляду справи, про що має бути зазначено в резолютивній частині рішення.

Постанова ОП ККС ВС від 10.02.2025 у справі № 229/207/24 (провадження № 51-2789кмо24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125191980>

1.4. Кримінальне провадження, що надійшло до суду з порушенням правил підсудності, передається на розгляд іншого суду в порядку, передбаченому частинами 2 та 3 ст. 34 КПК, якщо таке порушення виявлено до початку судового розгляду. У разі виявлення обставин, що можуть вплинути на визначення підсудності, після початку судового розгляду продовження розгляду справи судом, який розпочав такий розгляд, не становить «порушення правила підсудності», зазначеного в п. 6 ч. 2 ст. 412 КПК, і не є підставою для скасування судових рішень

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій засудили особу за ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначав, що судом першої інстанції порушено правила територіальної підсудності вказаного провадження, передбачені ст. 32 КПК, оскільки злочин було вчинено у межах територіальної юрисдикції Сквирського районного суду Київської області, а розгляд здійснено Білоцерківським міськрайонним судом Київської області, що з огляду на п. 6 ч. 2 ст. 412 КПК є безумовною підставою для скасування судового рішення.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП ККС ВС: існують різні позиції щодо того, чи є порушення правил територіальної підсудності при розгляді кримінального провадження істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону, що є підставою для скасування судового рішення відповідно до положень п. 6 ч. 2 ст. 412 КПК.

Позиція ОП ККС ВС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ОП ККС ВС: ОП ККС ВС вказала, що визначення підсудності може не бути очевидним до початку розгляду, оскільки, в залежності від характеру і складності обвинувачення, значною мірою залежить не лише від тлумачення застосовного національного законодавства, а й від встановлення фактів. Виявлення певних обставин під час розгляду справи або зміна позиції сторін можуть зумовити ситуацію, коли первісне визначення підсудності може виявитися помилковим. Саме тому законодавчі норми, що стосуються підсудності, включають в себе не лише правила, які визначають ознаки, за якими справа має розглядатися тим чи іншим судом (статті 32, 33, 33-1 КПК), але також і правила вирішення спірних питань, які виникають при визначенні підсудності (ст. 34 КПК).

Відповідно до обставин цієї справи місце злочину на час його вчинення входило до Білоцерківського району Київської області. Сторона захисту вже після початку судового розгляду заявила про порушення правил підсудності, обґрунтовуючи свою заяву листом Ради суддів від 22.07.2022, адресованим головам місцевих та апеляційних загальних судів. ОП ККС ВС не вважає за необхідне розглядати питання, чи може цей лист вважатися законом для мети

визначення підсудності справи. Навіть якщо вважати помилковим визначення підсудності провадження у справі, про злочин, вчинений на території Білоцерківського району Київської області, за Білоцерківським міськрайонним судом, така помилка не була очевидною на час підготовчого судового засідання. У будь-якому разі сторона захисту порушила перед судом це питання після початку судового розгляду. Тому продовження розгляду цієї справи Білоцерківським міськрайонним судом Київської області, до якого було передано обвинувальний акт, не є порушенням правил підсудності в значенні п. 6 ч. 2 ст. 412 КПК.

Висновок:

Кримінальне провадження, що надійшло до суду з порушенням правил підсудності, передається на розгляд іншого суду в порядку, передбаченому частинами 2 та 3 ст. 34 КПК, якщо таке порушення виявлено до початку судового розгляду. У разі виявлення обставин, що можуть вплинути на визначення підсудності, після початку судового розгляду продовження розгляду справи судом, який розпочав такий розгляд, не становить «порушення правила підсудності», зазначеного в п. 6 ч. 2 ст. 412 КПК, і не є підставою для скасування судових рішень.

Постанова ОП ККС ВС від 24.02.2025 року у справі № 357/10207/21 (провадження № 51-4924кмо23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125736610>

1.5. Суд першої інстанції в підготовчому судовому засіданні з метою вирішення клопотання про закриття кримінального провадження у зв'язку із закінченням строків досудового розслідування на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК має право дослідити додані до клопотання процесуальні документи, в тому числі рішення слідчого, прокурора, слідчого судді.

За наявності вмотивованих заперечень учасників провадження перевірка обґрунтованості і достовірності інформації з таких процесуальних документів здійснюється судом під час судового розгляду

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, на стадії підготовчого судового засідання задовольнив клопотання захисника обвинуваченої та на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК закриття кримінального провадження.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що місцевий суд не вправі оцінювати процесуальні дії чи бездіяльність, рішення органу досудового розслідування, оскільки з'ясування таких обставин виходить за межі компетенції суду на стадії підготовчого судового засідання.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку про застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеному у постанові Другої судової палати ККС від 26.09.2024 у справі № 161/6643/22 (провадження № 51-2239км24), відповідно до якого норми чинного КПК не надають суду повноважень до ухвалення вироку оцінювати рішення слідчого, прокурора, слідчого судді, оскільки з'ясування таких

обставин виходить за межі компетенції суду на стадії підготовчого судового засідання.

Позиція ОП ККС ВС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ОП ККС ВС: ОП ККС ВС зазначає, що для прийняття інших рішень, передбачених ч. 3 ст. 314 КПК, в тому числі про закриття кримінального провадження у випадку встановлення підстав, передбачених пунктами 5-8, 10 частини 1 або частиною 2 ст. 284 цього Кодексу, необхідно дослідження певної інформації наявної в матеріалах досудового розслідування. У протилежному випадку обґрунтованість прийнятих судом рішень за результатом підготовчого судового засідання може бути поставлена під сумнів.

Зміст абз. 2 ч. 7 ст. 284 КПК та розділу IV КПК визначає, що якщо обставини, передбачені, зокрема п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК, виявляються під час судового провадження, тобто і під час підготовчого судового засідання, суд постановляє ухвалу про закриття кримінального провадження.

Отже, звертаючись з клопотанням про закриття кримінального провадження з підстав закінчення строків досудового розслідування відповідно до вимог п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК на стадії підготовчого судового провадження, особа, яка подає таке клопотання, на підтвердження викладених у ньому доводів може надати місцевому суду документи, які, на її думку, підтверджують наведені у клопотанні обставини, в тому числі рішення слідчого, прокурора, слідчого судді.

Висновок щодо правозастосування положень ст. 314 КПК:

Суд першої інстанції в підготовчому судовому засіданні, з метою вирішення клопотання про закриття кримінального провадження у зв'язку із закінченням строків досудового розслідування на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК, має право дослідити додані до клопотання процесуальні документи, в тому числі рішення слідчого, прокурора, слідчого судді.

За наявності вмотивованих заперечень учасників провадження, перевірка обґрунтованості і достовірності інформації з таких процесуальних документів здійснюється судом під час судового розгляду.

Постанова ОП ККС ВС від 17.02.2025 у справі № 283/1638/23 (провадження № 51-6262кмо23)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125364435>

1.6. Період ознайомлення сторони обвинувачення з матеріалами, відкритими стороною захисту в порядку, передбаченому ст. 290 КПК, не впливає на перебіг строку досудового розслідування, передбаченого ст. 219 КПК, і не зупиняє його

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій закрили кримінальне провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку із закінченням строків досудового розслідування.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що період ознайомлення стороною обвинувачення з матеріалами, відкритими стороною захисту, має виключатися зі строку досудового розслідування відповідно до ч. 5 ст. 219 КПК.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку, викладеному у постанові ОП ККС ВС від 11.09.2023 у справі № 711/8244/18 (провадження № 51-769кмо22), відповідно до якого період ознайомлення сторони обвинувачення з матеріалами, відкритими стороною захисту в порядку, передбаченому ст. 290 КПК, не впливає на перебіг строку досудового розслідування, передбаченого ст. 219 КПК, і не зупиняє його.

Позиція ОП ККС ВС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ОП ККС ВС: ОП ККС ВС, приймаючи рішення не відступати від свого висновку, сформульованого у справі № 711/8244/18, виходила із того, що одним із завдань ст. 290 КПК є ознайомлення сторони захисту з доказами, зібраними органом досудового розслідування, задля обстоювання позиції захисту. Матеріали досудового розслідування становлять собою основу кримінального змагального процесу, яку формує виключно сторона обвинувачення.

Матеріали, які мають відношення до кримінального провадження і які перебувають у володінні сторони захисту, не є матеріалами досудового розслідування. Кримінальний процесуальний закон передбачає негативні процесуальні наслідки в тому разі, якщо сторона кримінального провадження не здійснить відкриття матеріалів, відповідно до положень ст. 290 КПК (ч. 12 цієї статті).

Кримінальний процесуальний закон регулює порядок дотримання строків досудового розслідування саме для сторони обвинувачення, у розпорядженні якої перебувають матеріали досудового розслідування.

При цьому, в ч. 5 ст. 219 КПК чітко і недвозначно визначено, що саме строк ознайомлення з матеріалами досудового розслідування сторонами кримінального провадження в порядку, передбаченому ст. 290 цього Кодексу, не включається у строки досудового розслідування.

Отже, період ознайомлення сторони обвинувачення з матеріалами, відкритими стороною захисту в порядку, передбаченому ст. 290 КПК, не впливає на перебіг строку досудового розслідування, передбаченого ст. 219 КПК, і не зупиняє його.

Постанова ОП ККС ВС від 17.02.2025 у справі № 761/35056/19 (провадження № 51-3288кмо21)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125364517>

1.7. Кінцевим моментом строку досудового розслідування є його закінчення, яке, як етап кримінального провадження, відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 283 КПК законодавець пов'язує у часі зі зверненням з обвинувальним актом до суду, тобто направленням його до суду засобами поштового зв'язку або передачі відповідальній особі канцелярії суду.

З огляду на положення статей 115, 219 КПК при обчисленні двомісячного строку досудового розслідування день, коли особу було повідомлено про підозру, не береться до уваги як день, від якого починається вказаний строк

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій закрили кримінальне провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку із закінченням строків досудового розслідування.

У касаційній скарзі сторона обвинувачення зазначала, що у строк досудового розслідування не включається весь період часу з моменту направлення або безпосереднього вручення стороні захисту повідомлення про завершення досудового розслідування та відкриття їй матеріалів провадження для ознайомлення до моменту закінчення ознайомлення цієї сторони з матеріалами досудового розслідування, а передбачений ст. 219 КПК двомісячний строк досудового розслідування необхідно рахувати з дня вручення повідомлення про підозру.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку про застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеному у постанові Другої судової палати ККС ВС від 30.03.2023 у справі № 461/2092/19 (провадження № 51-2915км22), в якому зазначено, що відповідно до супровідного листа обвинувальний акт був скерований до суду в межах строку досудового розслідування, а тому його фактичне надходження до місцевого суду поза межами цього строку не має братися судом до уваги при застосуванні положень п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК.

Позиція ОП ККС ВС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій та призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ОП ККС ВС: ОП ККС ВС вказала, що як неодноразово зазначав ВС, кінцевим моментом строку досудового розслідування є його закінчення, яке, як етап кримінального провадження, законодавець пов'язує у часі зі зверненням з обвинувальним актом до суду (його фактичним направленням). А тому в рамках строку досудового розслідування обвинувальний акт має бути не лише складено, затверджено та вручено, а й безпосередньо направлено на адресу суду. З урахуванням викладеного, безпосередність направлення обвинувального акта на адресу суду полягає у скеруванні останнього до суду засобами поштового зв'язку або передачі його відповідальній особі канцелярії суду.

Також ОП ККС ВС звернула увагу, що відповідно до ч. 5 ст. 115 КПК при обчисленні строків днями та місяцями не береться до уваги той день, від якого починається строк, за винятком строків тримання під вартою, проведення стаціонарної психіатричної експертизи, до яких зараховується неробочий час та які обчислюються з моменту фактичного затримання, взяття під варту чи поміщення до відповідного медичного закладу. Таким чином, при обчисленні двомісячного строку досудового розслідування у даному кримінальному провадженні, 06.06.2020, коли особі було повідомлено про підозру, не береться до уваги як день, від якого починається вказаний строк.

Висновки:

Кінцевим моментом строку досудового розслідування є його закінчення, яке, як етап кримінального провадження, відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 283 КПК

законодавець пов'язує у часі зі зверненням з обвинувальним актом до суду, тобто направленням його до суду засобами поштового зв'язку або передачі відповідальній особі канцелярії суду.

Виходячи з положень статей 115, 219 КПК при обчисленні двомісячного строку досудового розслідування, день коли особу було повідомлено про підозру, не береться до уваги як день, від якого починається вказаний строк.

Постанова ОП ККС ВС від 17.02.2025 у справі № 369/16172/20 (провадження № 51-7739кмо23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125435251>

1.8. Апеляційний суд зобов'язаний постановити свій вирок у разі повного або часткового скасування вироку суду першої інстанції лише у випадках, передбачених ч. 1 ст. 420 КПК. В інших випадках рішення про зміну вироку суду першої інстанції, у тому числі в частині зарахування строку попереднього ув'язнення у строк покарання, може бути постановлено у формі ухвали

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим та засудив обвинуваченого за ч. 4 ст. 185 КК. Зарахував у строк відбування покарання строк, коли обвинувачений був затриманий для відбування покарання. Апеляційний суд ухвалою виключив з вироку помилкове зарахування цього строку в строк відбування покарання, а в решті вирок залишив без зміни.

У касаційній скарзі прокурор зазначав, що суд апеляційної інстанції, змінивши вирок місцевого суду в частині зарахування зазначеного строку в строк відбування покарання, погіршив становище обвинуваченого, а тому мав ухвалити своє рішення у формі вироку.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку, викладеного у постанові ОП ККС ВС від 03.04.2023, відповідно до якого рішення апеляційного суду, яким виключається з резолютивної частини вироку місцевого суду рішення про застосування відносно особи положень ч. 5 ст. 72 КК, повинно ухвалюватися судом апеляційної інстанції у формі вироку

Позиція ОП ККС ВС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ОП ККС ВС: ОП ККС ВС вказала, що за своєю правовою природою зарахування строку попереднього ув'язнення не є кримінальним покаранням, не означає збільшення обсягу обвинувачення та не свідчить про неправильне звільнення обвинуваченого від відбування покарання. І хоча таке зарахування є «іншим кримінально-правовим наслідком діяння» в розумінні ч. 2 ст. 4 КК, такий наслідок не підпадає під визначення тих наслідків, які вимагають винесення апеляційним судом вироку.

У цьому кримінальному провадженні судом апеляційної інстанції діяння засудженого не було перекваліфіковано на більш тяжке кримінальне правопорушення і не було збільшено обсягу обвинувачення. Змінюючи вирок суду першої інстанції лише у частині неправильного зарахування строку попереднього ув'язнення у строк покарання, апеляційний суд не застосував більш суворого

покарання, оскільки покарання, яке призначене вироком місцевого суду, не змінилося.

Висновок:

Апеляційний суд зобов'язаний постановити свій вирок у разі повного або часткового скасування вироку суду першої інстанції лише у випадках, передбачених ч. 1 ст. 420 КПК. У інших випадках рішення про зміну вироку суду першої інстанції, у тому числі в частині зарахування строку попереднього ув'язнення у строк покарання, може бути постановлено у формі ухвали.

Постанова ОП ККС ВС від 24.02.2025 у справі № 359/2693/23 (провадження № 51-739кмо24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125711210>

1.9. Рішення за наслідками перегляду за нововиявленими обставинами може бути оскаржене в порядку, передбаченому КПК, для оскарження того рішення, перегляду якого вимагала зацікавлена особа.

Ухвала слідчого судді може бути переглянута слідчим суддею під час досудового розслідування за нововиявленими обставинами, зазначеними у ч. 2 ст. 459 КПК, коли вона безпідставно обмежує конституційні права та свободи людини і її подальша чинність суперечитиме меті здійснення кримінального судочинства, а також якщо вона не втратила законної сили внаслідок спливу строку її дії або внаслідок її виконання та відсутні інші засоби правового захисту цих прав і свобод (апеляційне оскарження, періодичний перегляд, нове звернення тощо)

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: слідчий суддя ВАКС надав дозвіл на здійснення спеціального досудового розслідування. Надалі слідчий суддя ВАКС відмовив у відкритті провадження за заявою про перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами цього рішення, оскільки ухвали слідчого судді не підлягають перегляду за нововиявленими обставинами. Ап ВАКС відмовила у відкритті апеляційного провадження на підставі ч. 4 ст. 399 КПК, вважаючи, що таке рішення слідчого судді не підлягає апеляційному оскарженню.

У касаційній скарзі сторона захисту зазначила, що відповідно до Рішення КСУ від 10.04.2024 ч. 1 ст. 459 КПК не містить заборони перегляду за нововиявленими обставинами ухвал слідчих суддів, що набрали законної сили.

Підстави розгляду кримінального провадження ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку, викладеного у постанові Другої судової палати ККС від 09.10.2024 у справі № 344/8676/24 (провадження № 51-4584ск24), про те, що оскільки ухвала, постановлена за результатами розгляду заяви про перегляд рішення слідчого судді в порядку гл. 34 КПК, не входить до переліку ухвал слідчого судді, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку відповідно до ст. 309 КПК, то така ухвала апеляційному оскарженню не підлягає.

Позиція ОП ККС ВС: залишено без зміни ухвалу Ап ВАКС про відмову у відкритті апеляційного провадження.

Обґрунтування позиції ОП ККС ВС: ОП ККС ВС вказала, що КСУ у Рішенні, на яке посилається сторона захисту, підкреслив екстраординарний характер

перегляду за нововиявленими обставинами і зазначив, що право на перегляд ухвали слідчого судді зумовлено наявністю істотних та переконливих передумов для такого перегляду й з урахуванням потреби додержання вимог щодо розумних строків досудового розслідування, а також, якщо чинність такої ухвали суперечитиме меті здійснення кримінального судочинства. Тому право на перегляд за нововиявленими обставинами має бути узгодженим з екстраординарною сутністю такого виду перегляду судових рішень. Отже не будь-яке рішення слідчого судді може бути переглянута за нововиявленими обставинами, а лише таке, яке попри виявлення обставин, що свідчать про його помилковість, може залишитися чинним і впливати на долю зацікавленої особи через відсутність правових засобів виправлення таких помилок.

Таким чином, вирішуючи питання, чи може бути переглянута ухвала слідчого судді, постановлена під час незакінченого досудового розслідування, залежить від характеру рішення та доступності засобів ординарного оскарження, передбачених КПК. ОП ККС ВС вважає, що ухвала слідчого судді, перегляду якої вимагала сторона захисту, не є тим рішенням, яке підлягає перегляду за нововиявленими обставинами. Дозвіл на проведення спеціального досудового розслідування не створює ситуації, яка не може бути виправлена іншими засобами, крім як переглядом цього рішення за нововиявленими обставинами.

Висновок про застосування норм права:

Рішення за наслідками перегляду за нововиявленими обставинами може бути оскаржене в порядку, передбаченому КПК, для оскарження того рішення, перегляду якого вимагала зацікавлена особа.

Ухвала слідчого судді може бути переглянута слідчим суддею під час досудового розслідування за нововиявленими обставинами, зазначеними у ч. 2 ст. 459 КПК, коли вона безпідставно обмежує конституційні права та свободи людини і її подальша чинність суперечитиме меті здійснення кримінального судочинства, а також якщо вона не втратила законної сили внаслідок спливу строку її дії або внаслідок її виконання та відсутні інші засоби правового захисту цих прав і свобод (апеляційне оскарження, періодичний перегляд, нове звернення тощо).

Постанова ОП ККС ВС від 24.02.2025 у справі № 991/7253/23 (провадження № 51-7441кмо23)
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125736598>

РОЗДІЛ II. КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕДАНІ НА РОЗГЛЯД ОБ'ЄДНАНОЇ ПАЛАТИ КАСАЦІЙНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ

1.1. З метою забезпечення єдиної правозастосовчої практики та формування висновку щодо особливостей призначення покарання неповнолітньому обвинуваченому, які передбачені положеннями статей 99–102 КК, кримінальне провадження передано на розгляд об'єднаної палати

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав винуватим та засудив

неповнолітнього за ч. 2 ст. 125 КК із застосуванням ст. 100 КК до покарання у виді 60 годин громадських робіт.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що призначення місцевим судом неповнолітньому обвинуваченому покарання поза межами санкції ч. 2 ст. 125 КК у виді громадських робіт на строк 60 годин, з посиланням тільки на норми Загальної частини КК, що регулюють особливості призначення покарання неповнолітнім (ст. 100 КК), без врахування загальних засад призначення покарання, передбачених ст. 65 цього Кодексу, зокрема, щодо дотримання мінімального розміру покарання, передбаченого санкцією даної статті.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП ККС ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку Другої судової палати ККС від 08.06.2023 у справі № 311/2644/21 (провадження № 51-189км22).

Обґрунтування позиції ККС: ККС звернув увагу, що у практиці касаційної інстанції висловлено протилежні позиції щодо особливостей призначення покарання неповнолітньому обвинуваченому, які передбачені положеннями статей 99-102 КК.

У постанові колегії суддів Другої судової палати ККС від 08.06.2023 у справі № 311/2644/21 (провадження № 51-189км22) Суд погодився з доводами касаційної скарги сторони обвинувачення про те, що призначаючи неповнолітньому покарання за ч. 1 ст. 185 КК у виді громадських робіт на строк 60 годин, суд мав застосувати положення ст. 69 КК, оскільки такого розміру вказаного виду покарання не передбачено санкцією даної норми права.

Колегія суддів Третьої судової палати ККС вважає за необхідне відступити від зазначеного висновку колегії суддів Другої судової палати.

ККС вважає, що коли суб'єктом вчинення кримінального правопорушення є неповнолітня особа, то порядок призначення покарання регулюється окремим розділом КК, де чітко визначено вид та розмір покарань, які можуть бути призначені неповнолітньому, а тому суд обирає міру примусу, передбачену в ст. 98 КК, виключно в межах, установлених статтями 99–102 цього Кодексу. При цьому, якщо таке покарання буде нижчим від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, але відповідатиме вимогам положень статей 99–102 КК, суду не потрібно застосовувати при призначенні покарання приписи ст. 69 КК.

Ухвала колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 15.01.2025 у справі № 754/15594/23 (провадження № 51-4274км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124522551>

1.2. З метою відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленій постанові Третьої судової палати ККС ВС від 26.01.2024 у справі № 466/9158/14-к, та сформулювати висновок про те, що надані під час касаційного розгляду кримінального провадження документи на підтвердження повноважень прокурора чи слідчого оцінюються касаційним судом, оскільки вони за своєю суттю не є доказами у відповідному провадженні,

а лише підтверджують наявність або відсутність повноважень у вказаних вище суб'єктів на вчинення певних процесуальних дій, кримінальне провадження передано на розгляд об'єднаної палати

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 3 ст. 368 КК, обвинувачену за ч. 5 ст. 27, ч. 3 ст. 368 КК.

У касаційній скарзі засуджена поставила під сумнів законність проведення слідчих дій у кримінальному провадженні, оскільки до обвинувального акта не були долучені постанови прокурора про визначення групи прокурорів. Також стверджувала, що стороною обвинувачення не було долучено клопотання про продовження строку досудового розслідування та доказів його вручення стороні захисту.

До початку касаційного розгляду на спростування наведених аргументів прокурор заявив клопотання про долучення до матеріалів кримінального провадження копій відповідних процесуальних документів.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП ККС ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновку, викладеного в постанові Третьої судової палати ККС ВС від 26.01.2024 у справі № 466/9158/14-к.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що процесуальні документи не є доказами у провадженні, тому суд касаційної інстанції може перевірити наявність повноважень у слідчого, прокурора та проведення тих чи інших процесуальних дій у цьому провадженні.

Така перевірка може бути здійснена судом касаційної інстанції після долучення відповідних процесуальних документів прокурором. Колегія суддів вважає, що перевірка доводу сторони захисту про наявність/відсутність повноважень у конкретного суб'єкта не може бути безумовною підставою для скасування ухвалених у цьому провадженні судових рішень. Перевіряючи процесуальні повноваження прокурора, слідчого, суд касаційної інстанції не досліджує докази, адже вони вже були досліджені судами попередніх інстанцій.

Необхідно відрізнити перевірку/оцінку доказів у кримінальному провадженні від дослідження й оцінки доводів учасників щодо процесуальних повноважень прокурора чи слідчого. Долучення і оцінка процесуальних документів, які підтверджують повноваження прокурора або слідчого у кримінальному провадженні не є дослідженням доказів, а тому може здійснюватися й судом касаційної інстанції.

ККС зазначив, що скасування судових рішень з метою перевірки повноважень прокурора або слідчого згідно із долученими стороною обвинувачення процесуальними документами саме судами попередніх інстанцій призведе до затягування судового розгляду, оскільки таку ж оцінку наявності або відсутності повноважень у вказаних осіб може надати суд касаційної інстанції.

Якщо у прокурора чи слідчого є відповідні процесуальні повноваження у кримінальному провадженні, то вони наявні не залежно від того, чи відповідні процесуальні документи перевірить саме суд певної інстанції. Адже оцінка наявності чи відсутності повноважень судом є ретроспективною, оскільки певні повноваження мали бути у прокурора на певному етапі руху кримінального провадження.

Підсумовуючи вищевикладене, ККС вважає, що підтвердження повноважень певного суб'єкта (прокурора або слідчого) на проведення досудового розслідування відбувається за допомогою дослідження відповідних процесуальних рішень прокурора чи керівника органу досудового розслідування, які за своїм характером не є доказами.

Ухвала колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 11.02.2025 у справі № 349/508/16-к (провадження № 51-3565км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125265287>

1.3.3 метою забезпечення єдиної правозастосовчої практики та формування висновку про те, що заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, подана після закінчення строку на її подання (ч. 1 ст. 461 КПК), якщо особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку або суд за заявою такої особи не знайшов підстав для його поновлення, має бути повернута особі, яка її подала, кримінальне провадження передано на розгляд об'єднаної палати

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: апеляційний суд ухвалою від 18.04.2024 відмовив засудженому у задоволенні клопотання про поновлення строку на подання заяви про перегляд за нововиявленими обставинами ухвали апеляційного суду від 03.04.2019, а заяву про перегляд за нововиявленими обставинами ухвали апеляційного суду від 03.04.2019 повернув засудженому.

У касаційній скарзі засуджений стверджував про необґрунтоване повернення апеляційним судом його заяви. На переконання засудженого, суд апеляційної інстанції проігнорував положення ч. 4 ст. 461 КПК, на які він посилався у своїй заяві про поновлення процесуального строку.

Позиція ККС: кримінальне провадження передано на розгляд ОП ККС ВС.

Підстава передачі кримінального провадження на розгляд ОП ККС ВС: необхідність відступити від висновків в постановках Другої судової палати ККС від 10.11.2020 (справа № 676/7843/19, провадження № 51-3935км20) та від 24.03.2024 (справа № 401/1156/15-к, провадження № 51-3766км18).

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що незастосування положень ч. 1 ст. 461 КПК в провадженнях, де йдеться про обставини, передбачені ч. 4 ст. 461 КПК, є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону.

Положення ч. 1 ст. 461 КПК, згідно з якими «заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами може бути подано протягом трьох місяців після того, як особа, яка звертається до суду, дізналася або могла дізнатися про ці обставини», підлягають застосуванню в кожному провадженні, як такі, що не передбачають виключень (винятків) щодо їх використання.

Співвідношення процесуальних норм, передбачених відповідними частинами ст. 461 КПК, дозволяє дійти висновку, що ч. 1 та частини 2-4 цієї статті регламентують різні процесуальні строки.

Так, частина перша встановлює строки звернення з заявою про перегляд рішення за нововиявленими обставинами після того, як особа, яка звертається до суду, дізналася або могла дізнатися про ці обставини, які обчислюються із урахуванням положень ст. 115 КПК щодо реалізації першого етапу (з вказаних вище) процедури, передбаченої главою 34 КПК.

В свою чергу, частини 2, 3 і 4 ст. 461 КПК встановлюють строки, протягом яких рішення може бути переглянуто в аспекті реалізації положень статей 464, 466, 467 вказаного Кодексу (другий та третій етапи процедури, визначеної главою 34).

Тобто, ч. 1 ст. 461 КПК чітко вказує, що заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами може бути подано протягом трьох місяців після того, як особа, яка звертається до суду, дізналася або могла дізнатися про ці обставини. Таким чином, цей строк встановлено виключно для особи, яка звернулася до суду, і він відраховується з того моменту, коли вона дізналась про обставини, які вважає нововиявленими.

Водночас, частини 2-4 ст. 461 КПК встановлюють строки, протягом яких допускається перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, а не строки протягом яких особа може звернутись до суду з відповідною заявою.

Так, виправдувальний вирок може бути переглянутий виключно протягом строків давності притягнення до кримінальної відповідальності. Для обвинувального вироку встановлено два строки: перший – коли нововиявлені обставини свідчать про вчинення більш тяжкого злочину, тоді – протягом строку давності притягнення до кримінальної відповідальності за більш тяжкий злочин; другий – коли нововиявлені обставини підтверджують невинуватість засудженого або вчинення ним менш тяжкого кримінального правопорушення, тоді перегляд строками не обмежено.

Вказані норми однозначно вказують, що учасник кримінального провадження може звернутись з заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами протягом трьох місяців з моменту, коли йому стало відомо про такі обставини, поза межами якого – може клопотати про його поновлення відповідно до приписів кримінального процесуального закону.

В свою чергу суд має право переглянути судові рішення або в межах строків давності притягнення до кримінальної відповідальності (за частинами 2, 3 статті 461 КПК), або і поза межами строків давності (за правилами ч. 4 ст. 461 КПК).

Разом із тим, правила частин 2–4 ст. 461 КПК підлягають застосуванню із урахуванням приписів частини 1 цієї статті, які визначають строк, протягом якого можуть бути подані відповідні заяви учасниками кримінального провадження, які не підпорядковуються і не змінюються положеннями частин 2-4 вказаної статті.

Приписи ч. 3 ст. 464 КПК у їх взаємозв'язку із ч. 3 ст. 429 КПК дають підстави до висновку, що заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, подана після закінчення строку на її подання (ч. 1 ст. 461 КПК), якщо особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку або суд за заявою такої особи не знайшов підстав для його поновлення, має бути повернута особі, яка її подала.

Перевіряючи заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами на предмет її відповідності вимогам процесуального закону, необхідно зважати, що кримінальний процесуальний закон не встановлює положень, за якими приписи ч. 1 ст. 461 КПК не підлягають застосуванню.

Ухвала колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 13.02.2025 у справі № 464/7111/14-к (провадження № 51-3242км19) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125228353>

РОЗДІЛ III. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

I. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

1. Звільнення від кримінальної відповідальності

1.1. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК)

1.1.1. У результаті закриття кримінального провадження у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК за ініціативою та згодою особи, яка притягується до кримінальної відповідальності, суд не може і не повинен констатувати факт вчинення цією особою кримінально караного діяння

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, звільнив обвинуваченого від кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 28, ст. 340; ч. 1 ст. 366; ч. 2 ст. 28, ч. 3 ст. 371 КК, на підставі пунктів 2–4 ч. 1 ст. 49 КК, а кримінальне провадження закрит на підставі п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК.

У касаційній скарзі прокурор стверджував, що рішення місцевого суду про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК прийняте без визнання цим судом факту вчинення останнім інкримінованих кримінальних правопорушень, а тому закриття кримінального провадження є незаконним.

Позиція ККС: змінено ухвалу апеляційного суду в частині вирішення питання щодо процесуальних витрат.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що положення частин 1–3 ст. 49 КК, якими передбачено підстави та умови звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності, не наділяють суд дискрецією. Адже законодавець чітко визначив, що суд звільняє від кримінальної відповідальності особу у разі існування підстав для застосування положень ст. 49 КК. Ця підстава звільнення від кримінальної відповідальності є безумовною.

Звільнення особи від кримінальної відповідальності є обов'язком суду у разі настання обставин, передбачених пунктами 1–3 ч. 1 ст. 49 КК, за наявності згоди підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого на звільнення на підставі спливу строків давності.

Як вбачається з матеріалів кримінального провадження, зазначені в обвинувальному акті обставини кримінальних правопорушень мали місце 23.01.–24.01.2014, тому на момент розгляду місцевим судом клопотання сторони захисту про застосування положень ст. 49 КК до обвинуваченого передбачені законом строки давності притягнення останнього до кримінальної відповідальності за вказані кримінальні правопорушення сплинули.

В підготовчому судовому засіданні під час розгляду вказаного клопотання обвинуваченого, після роз'яснення судом юридичних наслідків закриття провадження з цієї підстави, він наполягав на прийнятті такого рішення судом. Дотримуючись вимог, передбачених статтями 284, 286 КПК, суд першої інстанції обґрунтовано звільнив обвинуваченого від кримінальної відповідальності та закриття вищезазначене кримінальне провадження щодо нього у зв'язку із закінченням строків давності, передбачених ст. 49 КК. Водночас суд відповідно до ст. 372 КПК зазначив в ухвалі формулювання обвинувачення та правову кваліфікацію кримінальних правопорушень, які інкримінувалися обвинуваченому, суть питання, що вирішується ухвалою, встановлені судом обставини щодо наявності передбачених законом підстав для звільнення особи від кримінальної відповідальності, а також мотиви, з яких суд виходив під час постановлення свого рішення.

У результаті закриття кримінального провадження у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК за ініціативою та згодою особи, яка притягується до кримінальної відповідальності, суд не може і не повинен констатувати факт вчинення цією особою кримінально-караного діяння. Адже кримінальний процесуальний закон зобов'язує суд розглянути клопотання сторони захисту про таке звільнення невідкладно. У разі розгляду такого клопотання без проведення повного судового розгляду суд не може констатувати винуватість або навпаки невинуватість особи у вчиненні інкримінованого діяння.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 18.02.2025 у справі № 712/8174/23 (провадження № 51- 2807км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125435248>

2. Покарання та його види

2.1. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (ст. 55 КК)

2.1.1. Той факт, що засуджена за колабораційну діяльність (ч. 3 ст. 111-1 КК) під час окупації займала посаду в. о. директора навчального закладу та впроваджувала стандарти освіти держави-агресора, а в період розгляду кримінального провадження працювала вчителем і була класним керівником, мала вплив не тільки

на навчання, але й на виховний процес, свідчить про необхідність призначення додаткового покарання у виді позбавлення права займатися освітньою та виховною діяльністю

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватою та засудив особу за ч. 3 ст. 111-1 КК до покарання у виді 6 місяців арешту з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарчих функцій у закладах освіти, а також обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування у сфері освіти на 10 років.

Апеляційний суд скасував вирок суду першої інстанції в частині призначеного покарання та ухвалив новий вирок, яким призначив покарання у виді 1 року позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарчих функцій у закладах освіти, а також обіймати посади в органах державної влади, державного управління та контролю, місцевого самоврядування у сфері освіти та займатися освітньою та виховною діяльністю на строк 10 років.

У касаційній скарзі сторона захисту стверджувала, що апеляційний суд безпідставно застосував до обвинуваченої додаткове покарання як до вчителя у виді заборони займатися виховною та освітньою діяльністю, хоча жодних порушень нею такої діяльності не встановлено.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що якщо покарання у санкції зазначене в загальній формі, то суд повинен конкретизувати правову заборону і точно зазначити у вирокі характер та коло тих посад або вид тої чи іншої діяльності, права обіймати які чи займатися якою він позбавляє особу, яка притягується до кримінальної відповідальності.

При цьому, відповідне покарання має бути сформульованим таким чином, щоб засуджена особа була позбавлена можливості обіймати зазначені у вирокі посади або займатися діяльністю в будь-якій галузі, а також була позбавлена можливості обіймати такі посади або займатися такою діяльністю, які за змістом і обсягом повноважень є аналогічними тим, з якими було пов'язане вчинене кримінальне правопорушення.

Оскільки відповідно до пред'явленого обвинувачення, визнаного судом доведеним, особа під час окупації займала посаду в.о. директора навчального закладу та впроваджувала стандарти освіти держави-агресора у закладі освіти, то апеляційний суд обґрунтовано визнав за необхідне призначити засудженій додаткове покарання, яке позбавляє її права займатися освітньою та виховною діяльністю.

ККС звернув увагу, що відповідно до ст. 38 ЗУ «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 керівником закладу загальної середньої освіти може бути особа, яка, зокрема, є громадянином України, вільно володіє державною мовою, має вищу освіту ступеня не нижче магістра, стаж педагогічної

та/або науково-педагогічної роботи не менше трьох років. Тобто, керівник закладу освіти одночасно є і педагогічним працівником, на якого поширюються обов'язки, визначені ст. 54 ЗУ «Про освіту». Відповідно до наведених норм закону, педагогічні працівники (у тому числі керівники закладу освіти) зобов'язані: настановами і особистим прикладом утверджувати повагу до суспільної моралі та суспільних цінностей, зокрема, правди, справедливості, патріотизму; формувати у здобувачів освіти усвідомлення необхідності додержуватися Конституції та законів України, захищати суверенітет і територіальну цілісність України; виховувати повагу до державної мови та державних символів України, національних, історичних, культурних цінностей України, дбайливе ставлення до історико-культурного надбання України; дотримуватися педагогічної етики.

Отже, патріотичне виховання – це безпосередній обов'язок педагогічного працівника, а тому подальша робота особи на посаді вчителя матиме вплив не тільки на навчання, але й на виховний процес.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 30.01.2025 у справі № 644/4388/23 (провадження № 51-4564км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124904677>

3. Призначення покарання

3.1. Правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення, домашнього арешту (ст. 72 КК)

3.1.1. У разі вчинення особою нового кримінального правопорушення під час іспитового строку (ст. 75 КК) призначення покарання у виді штрафу за новим вироком не звільняє суд від обов'язку застосувати правила сукупності вироків. Хоча штраф і підлягає самостійному виконанню згідно з ч. 3 ст. 72 КК, суд повинен застосувати ст. 71 КК та визначити остаточне покарання, яке має бути більшим як від покарання за нове правопорушення, так і від невідбутої частини покарання за попереднім вироком. Суд визначає остаточне покарання у виді сукупності невідбутої частини покарання за попереднім вироком і покарання за новим вироком та ухвалює рішення про їх самостійне виконання

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: У період іспитового строку обвинувачений вчинив нове кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 309 КК, за яке його було засуджено вироком місцевого суду від 27.11.2023 року та призначено покарання у виді позбавлення волі на строк 1 рік. На підставі ч. 1 ст. 71 КК до покарання за вказаним вироком приєднано невідбуту частину покарання за вироком місцевого суду від 24.05.2023 та з врахуванням ст. 72 КК призначено обвинуваченому остаточне покарання у виді позбавлення волі на строк 1 рік 1 місяць.

Апеляційний суд вирок місцевого суду від 27.11.2023 змінив у частині призначеного покарання та призначив обвинуваченому за ч. 2 ст. 309 КК покарання у виді штрафу в розмірі 3000 НМДГ, що становить 51 000 грн. Також постановив вирок місцевого суду від 24.05.2023 виконувати самостійно.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що під час призначення покарання засудженому апеляційний суд не врахував, що останній вдруге засуджений за кримінальне правопорушення, передбачене ст. 309 КК, а також факт його вчинення в період іспитового строку через 2 місяці після ухвалення попереднього вироку. Зазначає, що призначення засудженому штрафу призвело до уникнення ним реальної міри покарання за вчинене.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що положення ч. 3 ст. 72 КК прямо вказують на необхідність застосування вимог статей 70, 71 КК щодо призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень та за сукупністю вироків, оскільки передбачають не самостійне виконання вироків, якщо одним чи кількома з них призначено покарання у виді штрафу та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, а лише неможливість складення цих покарань з іншими видами покарань під час призначення їх за сукупністю кримінальних правопорушень або за сукупністю вироків і необхідність самостійного (окремого) виконання цих покарань.

У разі засудження особи за кримінальне правопорушення, вчинене у період іспитового строку за попереднім вироком, визначеним у порядку статей 75, 79, 104 КК, та призначення покарання, яке згідно із ч. 3 ст. 72 КК за сукупністю вироків складанню з іншими видами покарань не підлягає, суд, незважаючи на це, має застосувати вимоги ст. 71 КК і визначити за сукупністю вироків таке остаточне покарання, яке має бути більшим як від покарання, призначеного за нове кримінальне правопорушення, так і від невідбутої частини покарання за попереднім вироком. У такому випадку суд визначає остаточне покарання у виді сукупності невідбутої частини покарання за попереднім вироком і покарання за новим вироком та ухвалює рішення про їх самостійне виконання.

Водночас суд апеляційної інстанції не врахував наведених вище положень закону та судової практики, які дають можливість зробити висновок, що у випадку вчинення особою кримінального правопорушення під час іспитового строку, покарання, від якого вона була звільнена з випробуванням, вважається невідбутою частиною покарання та стає реальним, яке має приєднуватися до покарання за новим вироком. Таким чином, звільнення від покарання з випробуванням не вважається невід'ємною частиною покарання, призначеного попереднім вироком, а лише способом виконання такого покарання, який змінюється на реальне відбування покарання у випадку вчинення нового кримінального правопорушення під час іспитового строку.

Постанова колегії суддів Першої судової палати від 18.02.2025 у справі № 369/18964/23 (провадження № 51-3907км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125364489>

II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

4. Кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва

4.1. Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою (ст. 272 КК)

4.1.1. Про порушення начальником цеху правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою на виробництві свідчить той факт, що, не маючи відповідного дозволу на проведення робіт із підвищеною небезпекою, він надав розпорядження про запуск виробництва хлорбензолу, де внаслідок розгерметизації трубопроводу стався розлив продуктів хлорування, що призвело до часткової загазованості з подальшим спалахом парогазової суміші, у результаті чого виникла пожежа

Обставини справи: начальник цеху, перебуваючи на території ЗДП «Кремнійполімер», отримавши наказ виконавчого директора «Про пуск виробництва хлорбензолу в цеху № 1», не маючи відповідного дозволу на проведення робіт з підвищеною небезпекою, надав розпорядження про запуск виробництва хлорбензолу шляхом запуску технологічного процесу та експлуатації обладнання трубопроводу переливу ректифікаційної колони позиції 0102, розташованої у корпусі 301 цеху № 1. Внаслідок розгерметизації трубопроводу, стався розлив продуктів хлорування бензолу, об'ємом приблизно 100 літрів, що призвело до часткової загазованості з подальшим спалахом парогазової суміші, у результаті чого виникла пожежа.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав начальника цеху невинуватим та виправдав на підставі п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з встановленням відсутності події кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 272 КК.

У касаційній скарзі прокурор звертає увагу, що небезпека настання наслідків, передбачених у ст. 272 КК, з огляду на сукупність порушень, допущених під час виконання робіт з підвищеною небезпекою, була реальною. Не зважаючи на це, суди не врахували, що аварія, що сталася, була одним із можливих випадків, які виникли у наслідок порушення правил під час здійснення робіт з підвищеною небезпекою.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що висновки судів попередніх інстанцій про відсутність реальної загрози мають характер припущень та не узгоджуються з результатами проведених експертиз у межах кримінального провадження. Так, відповідно до акта розслідування від 11.03.2015 причиною аварії стала розгерметизація трубопроводу переливу ректифікаційної колони позиції 0102, розташованої у корпусі 301 цеху № 1 унаслідок фізичного зносу технологічного трубопроводу та зносу ізоляції електрообладнання, у зв'язку

із запуском та експлуатацією обладнання без перевірки його герметичності, що створило загрозу загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків.

Разом з тим, з мотивувальних частин вироку місцевого суду та ухвали апеляційного суду вбачається, що судами не проаналізовано обставин щодо наявності чи відсутності такої загрози щодо інших осіб, які не перебували на підприємстві протягом процесу запуску виробництва хлорбензолу до його розливу та загоряння і вибуху на території цеху, тобто починаючи з 23.02.2015 по 06.03.2015.

До того ж судами фактично зміщено акцент на саму подію некатегоричної аварії, а саме вибуху, який стався 06.03.2015, не взявши до уваги весь процес виробництва хлорбензолу, який відбувався з порушенням вимог нормативно-правових актів з охорони праці, при цьому не взято до уваги, що об'єктом кримінально правового захисту є суспільні відносини, пов'язані з недотриманням правил безпеки під час проведення робіт з підвищеною небезпекою, що було встановлено у цьому кримінальному провадженні на підставі відповідних актів перевірки та висновків експертів.

Таким чином висновки судів про відсутність події кримінального правопорушення побудовані на підставі констатування того факту, що у результаті вибуху ніхто не постраждав та не міг постраждати, чим фактично поставлено у пряму залежність відсутність об'єктивної сторони кримінального правопорушення зі сприятливим збігом обставин, не заважаючи на те, що некатегорична аварія по суті є лише одним із можливих наслідків, до яких призвело порушення правил безпеки на виробництві під час виконання робіт з підвищеною небезпекою, та не враховано, що вибух завжди становить загрозу незалежно від того, чи настали тяжкі наслідки у виді загибелі людей, чи ні.

Посилання судів про відсутність причино-наслідкового зв'язку між діями начальника цеху та настанням некатегоричної аварії також суперечить матеріалам кримінального провадження, оскільки відповідно до висновків експертів саме відсутність дозволу на проведення робіт з підвищеною небезпекою призвела до запуску процесу виробництва хлорбензолу на обладнанні, яке перебувало у передаварійному стані, не відповідало техніці безпеки через порушення електроізоляції, герметичності швів, тоді як процедура отримання такого дозволу на підставі документів, що надається начальником цеху, передбачає інспектування (експертиза) такого обладнання, та через несправність цього обладнання роботи би не проводилися.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 13.02.2025 у справі № 332/720/18 (провадження № 51-4145км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125265426>

5. Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

5.1. Ухилення від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період (ст. 336 КК)

5.1.1. Для кваліфікації діяння за ст. 336 КК достатньо встановити факт отримання військовозобов'язаним повістки та його неявку без поважних причин у зазначені місце і час до ТЦК та СП. Невстановлення точного часу вручення повістки не впливає на об'єктивну і суб'єктивну сторони цього злочину, основними елементами яких є саме факт наявності такої повістки та наслідок у вигляді невиконання зазначених у ній приписів

Обставини справи: військовозобов'язаний, перебуваючи на обліку у ТЦК та СП, будучи придатним за станом здоров'я до військової служби та обізнаним про його призов під час мобілізації, не з'явився без поважних причин у пункт збору до ТЦК та СП для відправки до військової частини, чим порушив процес комплектування ЗСУ під час мобілізації і тим самим ухилився від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав винуватим і засудив військовозобов'язаного за ст. 336 КК.

У касаційній скарзі засуджений стверджує, що суд першої інстанції неправильно встановив обставини справи, зокрема в частині вручення йому «бойової» повістки за місцем його роботи на території готелю.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що за приписами ст. 22 ЗУ «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» під час мобілізації громадяни (військовозобов'язані та резервісти) зобов'язані з'явитися на збірні пункти територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки у строки, зазначені в отриманих ними повістках або мобілізаційних розпорядженнях (п. 1 ч. 3 цієї статті). У разі отримання повістки про виклик до територіального центру комплектування та соціальної підтримки громадянин зобов'язаний з'явитися у зазначені у ній місце та строк (абз. 3 ч. 3 цієї статті).

Отже, дії особи матимуть склад злочину, передбаченого ст. 336 КК, у разі якщо вона під час мобілізації на особливий період, отримавши повістку про виклик до ТЦК та СП, без визначених законом поважних причин, не з'явилася у зазначені у цій повістці місце та строк до збірного пункту ТЦК та СП для відправлення до військової частини. Разом з тим невстановлення часу вручення такої повістки, не впливає на об'єктивну і суб'єктивну сторони вказаного кримінального правопорушення, основними елементами яких є саме факт наявності такої повістки та наслідок у вигляді невиконання зазначених у ній приписів (нез'явлення до ТЦК та СП у встановлений строк).

З матеріалів справи вбачається, що обвинуваченому була вручена повістка про необхідність прибути до ТЦК та СП (25.04.2023 о 10:00), він розписався про її отримання і корінець цієї повістки був направлений у ТЦК та СП. При цьому обвинувачений не з'явився до центру укомплектування без поважних причин.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 13.02.2025 у справі № 168/1083/23 (провадження № 51-3542км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125265290>

6. Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів

6.1. Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу (ст. 345 КК)

6.1.1. Кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 345 КК, є закінченим з моменту висловлення особою погрози застосувати гранату щодо працівників правоохоронних органів, які прибули на виклик у зв'язку з виконанням ними своїх обов'язків. Відсутність у працівників правоохоронних органів, які прибули на виклик, статусу потерпілих не впливає на кваліфікацію дій особи за ч. 1 ст. 345 КК

Обставини справи: обвинувачений під час затримання його працівниками правоохоронних органів за вчинення крадіжки (ст. 185 КК), поєднаної з проникненням у житло, усвідомлюючи, що зазначені правоохоронці виконують свої службові обов'язки, діючи умисно, висловив їм погрозу позбавлення життя шляхом підриву їх гранатою, при цьому повідомив, що має при собі гранати, одна з яких знаходиться у сумці біля викраденого бензотримера. Працівники поліції сприйняли такі погрози як реальні, оскільки виявили у згаданій сумці пристрій, ззовні схожий на гранату «Ф-1», тому залишили територію зазначеного домогосподарства, побоюючись за своє життя та здоров'я.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, засудив обвинуваченого за ч. 3 ст. 15, ч. 3 ст. 185; ч. 1 ст. 345 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту стверджує, що фактично відсутній склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 345 КК, оскільки працівників правоохоронних органів не було визнано потерпілими.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій та перекваліфіковано дії обвинуваченого з ч. 3 ст. 15, ч. 3 ст. 185 КК на ч. 1 ст. 162 КК.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що юридична конструкція ст. 345 КК – «у зв'язку з виконанням цим працівником своїх службових обов'язків» вказує на те, що злочин вчиняється саме у зв'язку з діяльністю працівника правоохоронного органу, тобто така діяльність не влаштовує винного, що спонукає до вчинення злочину. Таке спонукання (мотив злочину) викликає у винного бажання не допустити діяльності працівника правоохоронного органу, змінити її характер, припинити її тощо.

Водночас основним безпосереднім об'єктом ч. 1 ст. 345 КК є суспільні відносини, що забезпечують додержання нормативно визначеного порядку виконання працівником правоохоронного органу службових обов'язків.

З об'єктивної сторони указане кримінальне правопорушення може полягати у погрозі позбавлення життя.

Згідно зі сформульованого обвинувачення та встановленими фактичними обставинами, обвинувачений усвідомлював, що прибули працівники правоохоронних органів і у зв'язку з виконанням ними своїх обов'язків, висловив їм погрозу застосувати гранату. З цього моменту кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 345 КК є закінченим, оскільки має формальний склад.

За таких обставин, відсутність у працівників правоохоронних органів, які прибули на виклик, статусу потерпілого не впливає на кваліфікацію за ч. 1 ст. 345 КК.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 05.02.2025 у справі № 162/401/21 (провадження № 51-4333км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125005683>

6.2. Самоправство (ст. 356 КК)

6.2.1. Дії особи, яка, всупереч установленому законом порядку лісокористування, організувала самовільну у власних цілях порубку дерев на території лісгосподарського підприємства, внаслідок чого було завдано значну шкоду державним інтересам, утворюють склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 356 КК

Обставини справи: обвинувачений організував самовільне вирубування дерев у власних цілях, для чого вступив у злочинну змову з третьою особою, запропонувавши їй нарубати лісову деревину, на що остання погодившись залучила до порубки ще трьох осіб. Надалі четверо осіб у лісовому масиві ДП «Самбірське лісове господарство» здійснили незаконне вирубування 30 дерев дуба звичайного сухостійного, вивезли їх з лісового масиву та завантажили в автомобіль, який організував обвинувачений, після чого були затримані лісниками. Внаслідок таких дій ДП «Самбірське лісове господарство» було завдано збитків на суму 62 906,36грн.

Позиції судів першої та апеляційної інстанції: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав обвинуваченого винуватим та засудив за ч. 3 ст. 27 КК, ст. 356 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що обвинувачений не мав умислу на вчинення самоправства, оскільки він вважав, що має законне право на умовах договору купівлі-продажу (в усній формі) придбати деревину в продавця, який гарантував йому законність походження деревини. Тому, на переконання захисника, обвинувачений сумлінно (добросовісно) помилявся щодо передбаченого ним права вчинення дій, у зв'язку із чим його відповідальність за ст. 356 КК виключається.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що самовільним вчиненням будь-яких дій вважається здійснення особою свого дійсного або удаваного права чи вчинення інших дій всупереч встановленому порядку і без законних повноважень. Дійсним визнається право, яким особа володіє в силу закону, договору чи на іншій підставі, однак це право реалізується з порушенням

порядку, а удаваним є право, стосовно належності якого собі винна особа помиляється. Насправді цим правом суб'єкт не володіє.

Кримінальне правопорушення, передбачене ст. 356 КК, визнається закінченим з моменту заподіяння самовільним вчиненням певних дій значної шкоди інтересам громадянина, державним чи громадським інтересам або інтересам власника.

Відповідно до статей 65–67 Лісового кодексу України використання лісових ресурсів розмежовується на загальне та спеціальне. Заготівля деревини, заготівля другорядних лісових матеріалів та побічні лісові користування відносяться до спеціального використання лісових ресурсів. Спеціальне використання лісових ресурсів здійснюється в межах лісових ділянок, виділених для цієї мети.

Для збору дерев або їхніх частин при собі треба мати спеціальний документ – лісорубний квиток; мертві, сухі та повалені дерева чи їхні частини, які через буревій, сніголам та вітер лежать на поверхні ґрунту – це лісові ресурси, які належать державі, а тому їх можуть використовувати лише власники лісів чи постійні лісокористувачі шляхом заготівлі сировини; на цих ділянках можна збирати лише ті лісові ресурси і лише в тому об'ємі, які передбачені лісорубним квитком.

Також лісогосподарським підприємствам не дозволено надавати населенню дозвіл самостійно (тобто без спеціального дозволу) робити заготівлю дров.

Як вбачається з матеріалів провадження, обвинувачений не звернувся до лісгоспу на законних підставах з метою придбання дров, а на підставі уявного права самостійно організував заготівлю деревини з повалених особами дерев. Такі дії він вчинив у короткий строк, що також вказує на недотримання встановленого законом порядку. Правомірність зазначених дій оспорувалася ДП «Самбірський лісгосп», яке і звернулося з відповідною заявою до поліції.

Своїми діями обвинувачений заподіяв значної шкоди державним інтересам, на що вплинула не лише вартість деревини, яку він незаконно хотів привласнити, а й спосіб вчинення правопорушення – із використанням бензопили, що порушує встановлений порядок лісокористування, загрожує збереженню лісів та сприяє прискоренню незаконної порубки лісів.

Суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку про доведеність винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 27 ч. 3, ст. 356 КК, визнавши безпідставними доводи сторони захисту про те, що обвинувачений сумлінно (добросовісно) помилявся щодо передбаченого ним права вчинення відповідних дій, що виключало його кримінальну відповідальність.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 11.02.2025 у справі № 448/1103/15-к (провадження № 51-4648км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125125169>

6.3. Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (ст. 357 КК)

6.3.1. Оскільки платіжна картка є різновидом офіційних документів, то дії особи, яка залишила собі знайдену іменну банківську картку, тим самим привласнивши її, утворюють склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 357 КК

Обставини справи: обвинувачена, на зупинці громадського транспорту підбрала чохол з банківською картою на ім'я потерпілої, яку незаконно залишила при собі, тим самим привласнивши офіційний документ та в подальшому здійснювала цією картою оплати за товар в різних магазинах.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав винуватою та засудив особу за ч. 4 ст. 185 КК, ч. 1 ст. 357 КК.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що обвинувачена надала суду показання про наявність у неї корисливого мотиву при привласненні банківської картки потерпілої, у зв'язку із чим в апеляційній скарзі прокурор зазначав про необхідність кваліфікації дій особи за ч. 1 ст. 357 КК, як привласнення офіційного документа, вчинене з корисливих мотивів.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій. Виключено із вказаних судових рішень висновки про визнання винуватою та засудження особи за епізодами таємного викрадення майна на суми 1 594 грн, 1 158 грн, 1 297 грн, 999 грн, 245 грн, 579 грн, 780 грн.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що згідно примітки до ст. 358 КК під офіційним документом у цій статті та статтях 357 і 366 КК слід розуміти документи, що містять зафіксовану на будь-яких матеріальних носіях інформацію, яка підтверджує чи посвідчує певні події, явища або факти, які спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, чи може бути використана як документи докази у правозастосовчій діяльності, що складаються, видаються чи посвідчуються повноважними (компетентними) особами органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, юридичних осіб незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також окремими громадянами, у тому числі самозайнятими особами, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати певні види документів, що складені з дотриманням визначених законом форм та містять передбачені законом реквізити.

Відповідно до ст. 1 ЗУ «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-ХП, ст. 1 п.п. 1.4, 1.14, 1.27, 1.31, ст. 15 п. 15.2 ЗУ «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» № 2346-III від 05.04.2001, ч. 4 ст. 51 ЗУ «Про банки та банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III, документом визнається будь-який матеріальний носій, що містить інформацію, функціями якого є її збереження і передавання у часі та просторі, а засобами доступу до банківських рахунків (платіжним інструментом) є засоби певної форми на паперовому, електронному

чи іншому виді носія інформації, використання якого ініціює переказ грошей з відповідного рахунку. Одним з видів доступу до банківських рахунків є спеціальні платіжні засоби (платіжні картки тощо).

Проаналізувавши вищенаведені норми законів суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що платіжна картка є різновидом офіційних документів і відповідно предметом злочину, передбаченого ч. 1 ст. 357 КК, а тому кваліфікували за вказаним кримінальним законом дії особи, яка, діючи з прямим умислом, залишила собі знайдену банківську карту на ім'я потерпілої, тим самим привласнивши офіційний документ.

Як зазначив ККС, такі висновки судів попередніх інстанцій в частині кваліфікації дій засудженої за ч. 1 ст. 357 КК узгоджуються з практикою ВС.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 18.02.2025 у справі № 752/23669/23 (провадження № 51-4728км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125297090>

7. Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку

7.1. Несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї (ст. 362 КК)

7.1.1. Виявлення на жорсткому диску приватних фотознімків разом зі службовими документами, виготовленими офіцером військової частини, не може поза розумним сумнівом вказувати на належність цього жорсткого диску саме цій особі та про порушення ним вимог Інструкції з обміну інформацією в автоматизованій системі управління ЗСУ, адже для передачі листів через автоматизовану систему офіцер використовував лише зареєстрований у службі діловодства флешносій, який розпізнає система, що свідчить про відсутність у його діях складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 362 КК

Обставини справи: органом досудового розслідування офіцер групи матеріально-технічного забезпечення військової частини обвинувачувався в тому, що він, будучи працівником правоохоронного органу, порушуючи вимоги Інструкції з обміну інформацією в автоматизованій системі управління ЗСУ «Дніпро» (далі – Інструкція), при надсиланні листів через автоматизовану систему «Дніпро» (далі – АСУ «Дніпро») за допомогою електронно-обчислювальної техніки здійснював копіювання інформації, що передавалася вказаною системою, на жорсткий диск «Seagate», який не був зареєстрований у військовій частині, що не дозволяло розміщення на ньому файлів, які оброблялись в АСУ «Дніпро». У подальшому офіцер втратив вказаний жорсткий диск й цей носій потрапив до сторонньої особи, що призвело до витоку інформації військового характеру.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав невинуватою та виправдав особу за ч. 2 ст. 362 КК.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що дії виправданого, направлені на збереження та накопичення проектів телеграм, які містили інформацію, котра в подальшому використовувалася в АСУ «Дніпро», порушували пункти 1.4, 3.2 Інструкції, оскільки це призвело до копіювання телеграм на носій «Seagate», його втрати та витоку інформації.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що за змістом диспозиції ч. 2 ст. 362 КК передбачена кримінальна відповідальність за несанкціоновані перехоплення або копіювання інформації, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, якщо це призвело до її витоку, вчинені особою, яка має право доступу до такої інформації.

Розглянувши цю справу, суд першої інстанції встановив, що органом досудового розслідування не встановлено і в обвинувальному акті не зазначено конкретних даних щодо електронно-обчислювальної машини (назви, місця знаходження тощо) та інформації на ній, до якої офіцер мав доступ та яку несанкціоновано скопіював. Натомість, формулювання обвинувачення містило посилання на незаконне копіювання офіцером інформації із флеш носія, який не є електронно-обчислювальною машиною.

Проаналізувавши пред'явлене офіцеру обвинувачення на предмет порушення ним порядку доступу до АСУ «Дніпро» та ПЕОМ, на якому встановлена вказана система, а саме порушення п. 3.2 Інструкції, суд зазначив, що вказаним пунктом визначено, що для передавання службового листа через АСУ «Дніпро» виконавець надає користувачу (оператору експедиції) АСУ «Дніпро» архів файла службового листа разом з файлом повідомлення на електронному носії інформації з позначкою «Дніпро». Електронний носій інформації, призначений для обробки відкритої інформації, та жорсткий магнітний накопичувач, який використовується в АСУ «Дніпро», повинні бути зареєстрованими у службі діловодства органу військового управління, військової частини та організації.

Із пояснень офіцера було встановлено, що для передачі листів через АСУ «Дніпро» він використовував лише зареєстрований пристрій, як це передбачено зазначеним положенням Інструкції. Згідно з показаннями свідка, начальника зв'язку штабу військової частини, встановлено, що система АСУ «Дніпро» налаштована таким чином, що розпізнає тільки ті флеш-носії, які зареєстровані у системі. Згідно з протоколами тимчасового доступу, огляду ПЕОМ, на якому встановлена система АСУ «Дніпро», а також показань того ж свідка, не було встановлено даних, які б свідчили про підключення до вказаної машини жорсткого диску «Seagate» ємністю 500 Gb з серійним номером S2WMZY13.

На підставі наведеного суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що дослідженими доказами не підтверджено факт порушення офіцером вимог

вказаної Інструкції, а вміст жорсткого диску «Seagate» S2WMZY13 не свідчить про те, що його власником був саме останній. На вказаному носії інформації, окрім виготовлених офіцером документів та фотознімків із його зображенням, містились документи, виготовлені ще не менш ніж чотирма особами, а також велика кількість приватних фотографій, на яких зображені інші особи. Лише той факт, що на цьому жорсткому диску разом зі службовими документами, виготовленими офіцером, були виявлені фотознімки із зображенням останнього, не можуть поза розумним сумнівом вказувати на належність його офіцеру.

Крім того, USB-флешки чи жорсткі диски, не є електронно-обчислювальними машинами у технічному розумінні. Вони використовуються для зберігання та перенесення даних, але не мають вбудованих електронних обчислювальних засобів, які б активно обробляли дані.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 11.02.2025 у справі № 331/814/21 (провадження № 51-4406км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125125167>

8. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

8.1. Неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (ст. 366-3 КК)

8.1.1. Для притягнення суб'єкта декларування до кримінальної відповідальності за ст. 366-3 КК не вимагається попереднього письмового повідомлення від НАЗК про факт неподання особою декларації

Обставини справи: особа, яка була уповноважена на виконання функцій держави та суб'єктом декларування, умисно не подала декларацію за 2020 рік.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд засудив особу за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366-3 КК. На підставі п. 1 ч. 1 ст. 49, ч. 5 ст. 74 КК звільнив її від призначеного покарання у зв'язку із закінченням строку давності притягнення до кримінальної відповідальності.

Апеляційний суд скасував вирок місцевого суду та закрити кримінальне провадження стосовно на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК через відсутність в діянні особи складу кримінального правопорушення.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що апеляційний суд дійшов помилкового висновку про те, що для необхідності притягнення обвинуваченої до кримінальної відповідальності за ст. 366-3 КК має бути доведено факт отримання нею повідомлення НАЗК про неподання декларації.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС не погодився з позицією суду апеляційної інстанції про те, що відсутність повідомлення НАЗК про факт неподання декларації особою виключає можливість притягнення її до кримінальної відповідальності за ст. 366-3 КК.

Положення ст. 366-3 КК не містить гіпотези, яка б ставила в залежність застосування диспозиції цієї статті від письмового повідомлення НАЗК суб'єкта декларування про факт неподання декларації.

Відповідно до ЗУ «Про запобігання корупції» НАЗК здійснює письмове повідомлення суб'єкта декларування, коли подія неподання декларації вже відбулася, що не звільняє відповідного суб'єкта від обов'язку подання такої декларації. При цьому абзац 2 ч. 2 ст. 51-2 цього Закону містить імператив одночасного повідомлення, серед інших, спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції про факт неподання декларації відповідним суб'єктом декларування, для відповідного реагування у межах своєї компетенції.

Проте для початку досудового розслідування, у разі виявлення слідчим, прокурором в діях суб'єкта декларування ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366-3 КК, за змістом положень ст. 214 КПК не передбачено обов'язкового попереднього письмового повідомлення НАЗК суб'єкта декларування про факт неподання декларації.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 04.02.2025 у справі № 629/5254/21 (провадження № 51-1404км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125297104>

9. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)

9.1. Непокора (ст. 402 КК)

9.1.1. Не в усіх випадках повідомленню про вчинення кримінального правопорушення передуює службове розслідування, а тому звернення командування військової частини з повідомленням про вчинення військовослужбовцем непокори (ст. 402 КК) без першочергового проведення службового розслідування не спростовує його винуватість у вчиненні інкримінованого кримінального правопорушення

Обставини справи: військовослужбовець військової служби за мобілізацією відмовився виконати наказ начальника та бойове завдання, хоча об'єктивно міг і повинен був їх виконати.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав військовослужбовця винуватим та засудив за ч. 1 ст. 28, ч. 4 ст. 402 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту зазначає, що службове розслідування за фактом відмови від виконання бойового розпорядження військовослужбовцем повинно передувати повідомленню про вчинення кримінального правопорушення.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що положеннями ст. 84 Дисциплінарного статуту ЗСУ передбачено, що прийняттю рішення командиром про накладення на підлеглого дисциплінарного стягнення може передувати службове розслідування. Воно проводиться з метою уточнення причин і умов, що сприяли вчиненню правопорушення, та ступеня вини.

Відтак, командування військової частини, виявивши у діях військовослужбовця ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 402 КК, повідомило і доставило останнього до уповноваженої особи та після цього з метою уточнення причин і умов, що сприяли вчиненню правопорушення, та ступеня вини призначило службове розслідування за фактом відмови від виконання бойового розпорядження обвинуваченим.

За результатами проведеного службового розслідування, у відповідності до наказу командира військової частини, за порушення вимог статуту внутрішньої служби ЗСУ, військовослужбовця притягнуто до дисциплінарної відповідальності за порушення військової дисципліни.

Таким чином, не у всіх випадках повідомленню про вчинення кримінального правопорушення передують службове розслідування, а отже посилення сторони захисту щодо неправомірності звернення командування військової частини з повідомленням про вчинення кримінального правопорушення без першочергового проведення службового розслідування є помилковими, оскільки не ґрунтується на нормах права та відповідно не спростовує винуватість військовослужбовця у вчиненні інкримінованого кримінального правопорушення.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 05.02.2025 у справі № 216/3169/22 (провадження № 51-2075км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125063459>

9.2. Самовільне залишення військової частини або місця служби (ст. 407 КК)

9.2.1. Військовослужбовець, якого призвано на військову службу під час проведення мобілізації як резервіста та військовозобов'язаного на підставі Указу Президента України від 24.02.2022 № 69 «Про загальну мобілізацію», а пізніше відряджено для виконання бойових завдань до іншої військової частини, яку він самовільно залишив, є суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 407 КК. Придатність до військової служби під час загальної мобілізації визначалася на підставі військово-облікових документів та опитування військовозобов'язаних, наявності скарг на стан здоров'я

Обставини справи: солдат, будучи військовослужбовцем військової частини, відрядженим до іншої військової частини, діючи умисно, з метою тимчасово ухилитися від обов'язків військової служби в умовах воєнного стану, самовільно залишив місце проходження військової служби і проводив час на власний розсуд до моменту його затримання.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав солдата винуватим та засудив за ч. 5 ст. 407 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що придатність обвинуваченого до військової служби за станом здоров'я у встановленому законом порядку, тобто із проходженням військово-лікарської комісії, не встановлювалась, тому він

не є військовослужбовцем, а відповідно і суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 407 КК.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 407 КК, є військовослужбовець (крім строкової служби). Військовослужбовцем є громадянин України, який проходить дійсну військову службу у складі ЗСУ та інших військ відповідно до ЗУ «Про військовий обов'язок і військову службу». Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 24 зазначеного Закону початком проходження військової служби резервістів під час мобілізації вважається день зарахування до списків особового складу військової частини (військового навчального закладу, установи тощо).

Оскільки 14.03.2022 обвинуваченого було призвано на військову службу під час проведення мобілізації як резервіста та військовозобов'язаного на підставі Указу Президента України від 24.02.2022 № 69 «Про загальну мобілізацію», направлено для проходження військової служби до складу військової частини, призначено на посаду стрільця 2 стрілецького відділення 1 стрілецького взводу 3 стрілецької роти, а в подальшому відряджено до іншої військової частини для виконання бойових завдань, суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку, що статус військовослужбовця обвинувачений набув у зв'язку з мобілізацією на підставі вказаного вище Указу Президента України «Про загальну мобілізацію» і на момент вчинення інкримінованого йому діяння був військовослужбовцем, а отже він є суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 407 КК.

Усупереч доводам захисника в касаційній скарзі, місцевий суд дослідив та врахував інформацію з листа ТЦК та СП про те, що придатність до військової служби на початку повномасштабного вторгнення, під час призову на військову службу під час мобілізації, визначалась на підставі військово-облікових документів та опитування військовозобов'язаних, наявності скарг на стан здоров'я. За даними облікової картки до військового квитка, довідки військово-медичного центру обвинувачений під час служби за контрактом мав поранення, пов'язане з виконанням обов'язків військової служби, однак є придатним до військової служби і за період її проходження за медичною допомогою не звертався.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 04.02.2025 у справі № 470/795/23 (провадження № 51-4580км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124968449>

РОЗДІЛ IV. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Докази і доказування

1.1. Докази (ст. 84 КПК)

1.1.1. Самі по собі процесуальні рішення, такі як постанови і доручення, прийняті під час досудового розслідування, судові рішення, витяги з ЄРДР, а також клопотання, заяви, скарги тощо не є доказами у значенні ст. 84 КПК та не можуть оцінюватися з погляду допустимості

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевим судом засуджено особу за ч. 3 ст. 368 КК.

Апеляційний суд скасував цей вирок та закрит кримінальне провадження на підставі п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з недостатністю доказів винуватості. Зокрема, суд апеляційної інстанції визнав недопустимими результати проведених НСРД, оскільки вважав ці докази похідними від ухвал слідчого судді про дозвіл на проведення НСРД та постанов прокурора про проведення контролю за вчиненням злочину, які він визнав недопустимими.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що оцінювати з погляду допустимості можна лише докази, тобто фактичні дані, на підставі яких встановлюються наявність чи відсутність фактів та обставин, важливих для ухвалення рішення. Самі по собі процесуальні рішення, такі як постанови і доручення, ухвалені під час досудового розслідування, судові рішення, витяги з ЄРДР, а також змагальні документи (клопотання, заяви, скарги тощо) не можуть оцінюватися з погляду допустимості, оскільки не є доказами у значенні ст. 84 КПК.

Таким чином, висновок суду щодо недопустимості ухвал слідчого судді про дозвіл на проведення НСРД та постанов прокурора про проведення контролю за вчиненням злочину не ґрунтуються на положеннях процесуального закону і суперечать судовій практиці.

Оскільки правила допустимості доказів не застосовні до цих рішень, результати НСРД не можуть бути визнані недопустимими як їх «плоди».

Відповідно до ч. 1 ст. 87 КПК недопустимими визнаються докази, «здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав та свобод людини». Хоча обговорювані рішення є правовою підставою для проведення слідчої дії, не є інформацією, на яку посилається це положення закону, тому докази, отримані в результаті слідчої дії, не можуть вважатися похідними від рішення про її проведення в значенні ч. 1 ст. 87 КПК. Таким чином, ККС вважає хибним висновок апеляційного суду про недопустимість цих рішень.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 18.02.2025 у справі № 495/263/17 (провадження № 51-6360км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125484392>

1.2. Показання (ст. 95 КПК)

1.2.1. Показання свідка, надані в судовому засіданні до заміни складу суду, можуть бути використані як докази при новому розгляді справи за наявності об'єктивних причин неможливості повторного допиту свідка. Суд має оцінити такі показання

з точки зору допустимості, належності та достовірності, враховуючи, у тому числі, наскільки були забезпечені права сторони захисту під час попереднього допиту цього свідка

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, начальника продовольчої служби військової частини визнав невинуватим та виправдав за недоведеністю, що в його діях є склад кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 366, ч. 2 ст. 410 КК.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що суд першої інстанції безпідставно відмовив стороні обвинувачення в дослідженні доказів, а саме показань свідка, які вона давала в попередньому судовому засіданні, оскільки така відмова порушує принципи змагальності сторін та свободи у поданні ними до суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій і призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що для оцінки допустимості показань відсутнього свідка потрібно встановити наступні чинники: чи існували поважні причини для неявки свідка та, відповідно, для прийняття показань недопитаного відсутнього свідка як доказів; чи були показання відсутнього свідка єдиною або вирішальною підставою для засудження обвинуваченого; чи існували достатні врівноважувальні фактори, у тому числі вагомі процесуальні гарантії, здатні компенсувати незручності, завдані стороні захисту в результаті допуску доказу та забезпечити, щоб судовий розгляд у цілому був справедливим.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, свідок була допитана в судовому засіданні 13.06.2018, коли кримінальне провадження розглядав інший склад суду під головуванням судді, у якого надалі закінчилися повноваження. Відповідно до протоколу повторного автоматизованого розподілу судової справи між суддями від 31.07.2018, кримінальне провадження було передано для розгляду іншому судді.

У судовому засіданні 26.09.2018 місцевий суд, заслухавши думку сторін, ухвалив проводити судовий розгляд справи спочатку.

Прокурор у судовому засіданні 18.10.2021, вважаючи, що надані свідком 13.06.2018 в суді показання є важливими для доведення винуватості особи у вчиненні інкримінованих злочинів, просив дослідити ці показання, оскільки повторний допит свідка в суді був неможливий у зв'язку з її смертю. Проте суд відмовив у задоволенні цього клопотання з тих підстав, що відповідно до вимог ч. 1 ст. 319 КПК судом було ухвалено рішення про дослідження усіх доказів у справі спочатку.

ККС акцентував, що положення «суд може обґрунтовувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання» (перше речення ч. 4 ст. 95 КПК), не може тлумачитися як безумовна заборона використання показань, які особа давала перед іншим складом суду у тій же справі, однак такі показання мають використовуватися обережно, а неможливість

піддати відсутню під час судового розгляду особу перехресному допиту має враховуватися судом при оцінці достовірності її показань та їх значення в сукупності з іншими доказами.

За наявності об'єктивних причин неможливості повторного допиту свідка сторони обвинувачення суд першої інстанції повинен був задовольнити це клопотання прокурора та дослідити показання вказаного свідка, надані в судовому засіданні 13.06.2018, і надати їм оцінку з точки зору допустимості, належності та достовірності, враховуючи, у тому числі, наскільки були забезпечені права сторони захисту під час допиту цього свідка в суді. Факт об'єктивної неможливості повторного допиту особи в суді з поважних причин при новому судовому розгляді має враховуватися судом при оцінці достовірності наданих нею показань у попередньому судовому засіданні в сукупності з іншими доказами у справі.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 14.01.2025 у справі № 335/10825/16 (провадження № 51-4643км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124968308>

2. Відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні, цивільний позов, виплата винагороди викривачу

2.1. Відшкодування (компенсація) шкоди потерпілому (ст. 127 КПК)

2.1.1. Шкода, завдана недбалими діями приватного нотаріуса при здійсненні посвідчення договору купівлі-продажу квартири, відшкодовується ним у повному обсязі, якщо не доведено подання особою, яка звернулася до нотаріуса за вчиненням нотаріальної дії, підроблених документів чи неправдивої інформації

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав винуватим і засудив приватного нотаріуса за ч. 2 ст. 367 КК.

Місцевим судом відмовлено потерпілій у задоволенні цивільного позову до обвинуваченої про відшкодування майнової шкоди. В обґрунтування такого рішення суд зазначив, що приватному нотаріусу під час вчинення нею нотаріальних дій – посвідчення договору купівлі-продажу квартири, який слугував підставою для здійснення державної реєстрації права власності на цю квартиру за потерпілою, було надано підроблені документи, що виключає відповідальність нотаріуса внаслідок його незаконних чи недбалих дій.

У касаційній скарзі представник потерпілої вказує, що шкоду потерпілій заподіяно саме у зв'язку з недбалими діями нотаріуса, яка здійснила запит до Реєстру прав на нерухоме майно та їх обтяжень лише за реєстраційним номером об'єкта нерухомого майна, внаслідок чого не було отримано даних щодо наявності зареєстрованого рішення про накладення арешту на квартиру.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій в частині вирішення цивільного позову та призначено новий розгляд в суді першої інстанції в порядку цивільного судочинства.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до ч. 1 ст. 27 ЗУ «Про нотаріат» шкода, заподіяна особі внаслідок незаконних дій або недбалості приватного нотаріуса, відшкодовується в повному розмірі. Водночас, відповідно до ч. 2 ст. 27 ЗУ «Про нотаріат» нотаріус не несе відповідальності у разі, якщо особа, яка звернулася до нотаріуса за вчиненням нотаріальної дії: подала неправдиву інформацію щодо будь-якого питання, пов'язаного із вчиненням нотаріальної дії; подала недійсні та/або підроблені документи; не заявила про відсутність чи наявність осіб, прав чи інтересів яких може стосуватися нотаріальна дія, за вчиненням якої звернулася особа.

За встановлених фактичних обставин дії приватного нотаріуса кваліфіковані за ч. 2 ст. 367 КК. Таким чином, за вироком місцевого суду саме недбалі дії приватного нотаріуса (перевірка об'єкта нерухомого майна не за всіма ідентифікаторами за наявності обтяжень у виді арешту) призвели до відповідних наслідків, при цьому відомостей про визнання договору купівлі-продажу квартири підробленим документом, який став правовою підставою для реєстрації правочину, матеріали кримінального провадження не містять.

Отже, обґрунтовуючи своє рішення, місцевий суд дійшов передчасного висновку стосовно підстав відмови у задоволенні цивільного позову, оскільки такі висновки суперечать встановленим судом обставинам справи, а також не узгоджуються з точним змістом ч. 2 ст. 27 ЗУ «Про нотаріат».

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 13.02.2025 у справі № 643/3313/21 (провадження № 51-4101км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125265399>

2.2. Цивільний позов у кримінальному провадженні (ст. 128 КПК)

2.2.1. Кримінальний процесуальний закон не містить заборони про зміну цивільного позову в ході судового розгляду

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, засудив особу за ч. 1 ст. 122 КК. Стягнув із засудженого на користь потерпілого 1626,74 грн у рахунок відшкодування матеріальної шкоди; 10 000 грн у рахунок відшкодування моральної шкоди; 8 700 грн витрат на правничу допомогу. Водночас суд залишив без розгляду заяву потерпілого про збільшення позовних вимог про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної злочином.

У касаційній скарзі представник потерпілого заперечує правильність вирішення цивільного позову зі зміненими позовними вимогами, які були зумовлені продовженням лікування потерпілого, оскільки судом першої інстанції безпідставно залишено без розгляду його заяву про збільшення позовних вимог, що суд апеляційної інстанції також залишив без уваги, та зазначає про невмотивованість судових рішень в цій частині.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій в частині вирішення цивільного позову зі зміненими позовними вимогами потерпілого про

відшкодування моральної та матеріальної шкоди і призначено новий розгляд в суді першої інстанції в порядку цивільного судочинства.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що суд першої інстанції не врахував вимоги ст. 129 КПК, згідно з якою суд, ухвалюючи обвинувальний вирок, задовольняє цивільний позов повністю або частково чи відмовляє в ньому. Залишення цивільного позову без розгляду можливе лише у випадках виправдання обвинуваченого (ч. 3 ст. 129 КПК) або неприбуття в судові засідання цивільного позивача (ч. 1 ст. 326 КПК).

Під час касаційного перегляду колегія суддів ККС установила, що потерпілий звернувся з цивільним позовом та заявою про збільшення позовних вимог щодо суми відшкодування заподіяної йому як матеріальної, так і моральної шкоди до початку судового розгляду, що узгоджується з положеннями ст. 128 КПК.

Водночас ККС акцентує на тому, що у кримінальному процесуальному законодавстві відсутні застереження стосовно внесення змін до цивільного позову в ході судового розгляду, у тому числі й щодо збільшення позовних вимог.

Усупереч наведеному, суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, розглянув заявлений потерпілим цивільний позов без урахування поданої заяви про збільшення позовних вимог і, як результат, залишив цю заяву без розгляду.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 11.02.2025 у справі № 524/2878/21 (провадження № 51-5327км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125162527>

II. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ

3. Слідчі (розшукові) дії

3.1. Отримання зразків для експертизи (ст. 245 КПК)

3.1.1. Отримання документів, у яких містяться зразки підпису для проведення почеркознавчої експертизи, може здійснюватися слідчим без ухвали слідчого судді, якщо особа добровільно надає такі документи зі зразками підпису на запит слідчого

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, начальника продовольчої служби військової частини визнав невинуватим та виправдав за недоведеністю, що в його діях є склад кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 366, ч. 2 ст. 410 КК.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що судом першої інстанції безпідставно визнано недопустимим доказом висновок судової почеркознавчої експертизи через відсутність у матеріалах провадження вільних зразків підпису виправданого, наданих експерту для дослідження.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій і призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що 06.08.2015 слідчий у кримінальному провадженні в порядку статей 40, 93 КПК звернувся із запитом

до командира військової частини та просив надати йому документи в яких містяться вільні зразки підпису виправданого для проведення експертизи і такі зразки командуванням частини були йому надані.

Надалі 14.08.2015 слідчим у справі було призначено судову почеркознавчу експертизу. З висновку судової почеркознавчої експертизи в матеріалах провадження вбачається, що в якості порівняльного матеріалу експерту для дослідження були надані технічні зображення вільних зразків підпису виправданого.

Оскільки вільні зразки підпису виправданого для проведення судової почеркознавчої експертизи були одержані стороною обвинувачення з порушенням процедури, визначеної статтями 160 та 245 КПК, без дозволу слідчого судді, тому суд першої інстанції ухвалою від 15.01.2019 задовольнив клопотання сторони захисту та визнав цей висновок експерта недопустимим доказом.

Як зазначив ККС, відповідно до ч. 1 ст. 159 КПК тимчасовий доступ до речей і документів полягає у наданні стороні кримінального провадження особою, у володінні якої знаходяться такі речі і документи, можливості ознайомитися з ними, зробити їх копії та вилучити їх (здійснити їх виїмку). Ураховуючи ці вимоги закону колегія суддів вважає, що отримання вільних зразків підпису виправданого для проведення судової почеркознавчої експертизи у кримінальному провадженні було здійснено слідчим із дотриманням встановленої законом процедури.

На думку ККС, положення ч. 1 ст. 160 КПК щодо необхідності звернення сторони обвинувачення з клопотанням до слідчого судді для надання тимчасового доступу до речей і документів з метою отримання вільних зразків підпису особи для проведення експертизи можуть бути застосовані у випадку, коли особа, у володінні якої знаходяться ці речі та документи, відмовляється надати їх добровільно на запит слідчого.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 14.01.2025 у справі № 335/10825/16 (провадження № 51-4643км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124968308>

4. Закінчення досудового розслідування. Продовження строку досудового розслідування

4.1. Закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи (ст. 284 КПК)

4.1.1. Для вирішення питання про наявність правових підстав для застосування положень п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК і закриття кримінального провадження слід брати до уваги саме дату початку досудового розслідування, а не період скоєння інкримінованих особі злочинів

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав особу невинуватою у пред'явленому обвинуваченні за ч. 1 ст. 263; ч. 3 ст. 289 (епізод № 3 від 23 січня 2017 року); ч. 4 ст. 358 КК та виправдав у зв'язку з недоведеністю

вчинення ним даних кримінальних правопорушень. Разом з цим, вказаним вищевказаною особою засуджено за ч. 3 ст. 289; ч. 5 ст. 27, ч. 1 ст. 358; ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 358 КК.

Ухвалою апеляційного суду вирок місцевого суду в частині засудження особи за ч. 3 ст. 289; ч. 5 ст. 27, ч. 1 ст. 358; ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 358 КК скасовано, а кримінальне провадження у цій же частині закрито із підстав, передбачених п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК, тобто у зв'язку із закінченням строку досудового розслідування після повідомлення особі про підозру.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що апеляційний суд дійшов хибного висновку про наявність правових підстав для застосування у цьому кримінальному провадженні положень п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що у визначенні того, чи застосовується п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК у конкретному кримінальному провадженні ключову роль відіграє день початку досудового розслідування.

Оскільки за положеннями КПК (ч. 1 і 2 ст. 214 та ч. 7 ст. 217) момент початку досудового розслідування щодо певного кримінального правопорушення співпадає з моментом внесення до ЄРДР відомостей, які можуть свідчити про цей злочин, то для вирішення питання щодо застосування п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК слід виходити саме з дати початку досудового розслідування об'єднаного кримінального провадження № 12016110200000309.

Таким чином, днем початку досудового розслідування об'єднаного кримінального провадження № 12016110200000309 є 31.01.2016.

Натомість, вирішуючи питання щодо наявності правових підстав для застосування положень п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК і закриття цього провадження, апеляційний суд взяв до уваги не дату початку досудового розслідування, а період скоєння інкримінованих особі злочинів.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 27.02.2025 у справі № 759/19971/20 (провадження № 51-4808км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125558654>

III. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ

5. Провадження в суді апеляційної інстанції

5.1. Залишення апеляційної скарги без руху, її повернення або відмова відкриття провадження (ст. 399 КПК)

5.1.1. Той факт, що сторона кримінального процесу не зазначила у своїй апеляційній скарзі певних доводів чи зазначила їх у такий спосіб, що апеляційний суд із тексту оскарженого рішення та поданої скарги вбачає їх безпідставність, за приписами КПК не може вважатися недоліком апеляційної скарги і підставою для її повернення

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду трьох осіб визнано невинуватими у вчиненні кримінальних правопорушень,

передбачених ч. 2 ст. 367, ч. 2 ст. 275 КК, та виправдано у зв'язку з недоведеністю, що в їх діянні є склад вказаних кримінальних правопорушень.

Потерпіла оскаржила цей вирок до суду апеляційної інстанції.

Ухвалою апеляційного суду від 03.06.2024 апеляційну скаргу потерпілої залишено без руху, оскільки апелянтом не наведено підстав для скасування вироку, визначених ч. 1 ст. 420 КПК, що на думку суду апеляційної інстанції, свідчить про невідповідність апеляційної скарги вимогам п. 4 ч. 2 ст. 396 КПК та позбавляє суд можливості визначити межі перегляду оскаржуваного рішення.

Потерпіла повторно звернулась з апеляційною скаргою, яку ухвалою апеляційного суду від 02.08.2024 було повернуто у зв'язку з тим, що потерпіла не усунула недоліків апеляційної скарги в установлений строк. При цьому, суддя-доповідач зазначив про альтернативні вимоги апеляційної скарги потерпілої та відсутність підстав на обґрунтування вимоги про скасування вироку і призначення нового розгляду у суді першої інстанції.

У касаційній скарзі потерпіла вказує, що той факт, що вона не вказала у своїй скарзі певних вимог та доводів, або обґрунтувала свої вимоги у спосіб, який вважається судом непереконливим або недостатнім, не може вважатися недоліком апеляційної скарги у значенні статей 396, 399 КПК.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що питання про формулювання своїх вимог перед судом апеляційної інстанції та їх обґрунтування належить до повноважень сторони кримінального процесу і може бути уточнене нею під час апеляційного розгляду кримінального провадження з урахуванням положень статей 403, 407 КПК, а тому не може тлумачитися як істотний недолік апеляційної скарги і бути підставою для її повернення.

При визначенні того, чи виконала особа, яка подає скаргу, вимоги ст. 396 КПК, апеляційний суд має враховувати вимоги статей 22 та 26 КПК, які передбачають, що сторони кримінального провадження є вільними у використанні своїх прав, а суд вирішує лише питання, винесені на його розгляд сторонами. Той факт, що сторона не зазначила у своїй скарзі певних доводів чи зазначила їх в такий спосіб, що апеляційний суд із тексту оскарженого рішення та поданої скарги вбачає їх безпідставність, за приписами КПК не може вважатися недоліком апеляційної скарги у значенні норм, передбачених статтями 396 та 399 КПК.

Як убачається з поданої на усунення недоліків апеляційної скарги, на виконання ухвали про залишення її апеляційної скарги без руху, потерпіла вказала підставу, зокрема, передбачену п. 3 ч. 1 ст. 420 КПК. Також вона послалась на положення статей 409–412 КПК, при цьому, вимогу про скасування вироку суду першої інстанції та ухвалення нового вироку, яка містилась у первинній апеляційній скарзі, в новій апеляційній скарзі потерпіла також вказала. Разом із цим, вона заявила альтернативні вимоги, зокрема просила скасувати

виправдувальний вирок місцевого суду частково та ухвалити новий вирок або скасувати вирок та призначити новий судовий розгляд у суді першої інстанції.

ККС зазначив, що те, які саме питання сторона кримінального процесу виносить на розгляд суду, а також про постановлення якого рішення ставить вимогу, відноситься до її дискреційних повноважень, і використання цих повноважень на власний розсуд особи, яка подає апеляційну скаргу, не може розцінюватись як такий недолік апеляційної скарги, який є підставою для її повернення.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 26.02.2025 у справі № 373/2508/14-к (провадження № 51-6195км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125503197>

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР, за лютий 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи; заст. голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, д-р юрид. наук Антонюк Н. О. Київ, 2025. – 48 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 @supremecourt_ua

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua